

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Första Kammaren.

Nr 3.

Tisdagen den 25 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag, innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång;

2:o) med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3, 4 och 8 §§ kyrkolagen;

3:o) med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 13 § kyrkolagen;

4:o) angående försäljning till direktionen för Mariefreds sjukstuga af visst Gripsholms slott tillhörande område;

5:o) angående försäljning till Mariefreds och Kärnbo församlingar af förra djurgårdsinspektorsbostället Vik nr 1;

6:o) angående ändrad lydelse af 1 § 3 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker;

7:o) angående anslag till bestridande af återstående kostnader för utgifvande af en handbok öfver statsverkets jämte därtill hörande fonders medelsförvaltning;

8:o) angående viss ny bestämmelse med afseende å vikt;

9:o) om ändrad lydelse af 35 § 1 mom. af nådiga förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin;

10:o) angående försäljning till staden Mariestad af ett inom nämnda stad beläget kronomagasin m. m.;

11:o) angående rätt för utländsk turist att under viss tid tullfritt disponera hit till riket medförd automobil; och

12:o) angående ändrad lydelse af 14 och 29 §§ i nådiga förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl.

Justerades protokollen för den 17 och 18 i denna månad.

*Statsverks-
propositionen.*

Föredrogs ånyo Kungl. Maj:ts den 18 innevarande januari bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Grefve Douglas: Herr talman, mina herrar! Den dag, då hufvudtitlarna öfverlämnas till vederbörande utskott, har genom parlamentarisk praxis och genom herrar talmäns benägna medgifvande utvecklat sig till ett tillfälle för Riksdagens ledamöter att, innan det digra materialet öfverlämnas till specialbehandling, yttra sig om detsamma, vare sig det nu sker genom detalj-anmärkningar eller genom framställande af erinringar i stora hufvuddrag. Det är för sistnämnda ändamål, som jag ber att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk under en kortare stund, och anhåller jag tillika, herr talman, att den medgifna friheten måtte få tolkas på det sättet, att den talande får behandla äfven det, som *icke* finnes omnämndt i statsverkspropositionen, men som, enligt den talandes tanke, borde vara omnämndt i densamma. Det är nämligen ofta så, att betydelsefulla aktstycken kunna få sin rätta karaktäristik lika mycket genom det, som icke finnes omnämndt, som genom det, som uttryckligen står där. Detta förhållande äger i år rum med statsregleringen och statsverkspropositionen. De anslag, hvilka där saknas, de tala sitt tydliga språk, de tala om, att statsregleringen står under depressionens tecken. Detta betyder ett »på stället hvila» på många områden, ja, nästan på alla, med undantag af ett, där tvärtom ett rastlöst sökande förekommer. Och det området är skatteväsendets, där herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här i vårt land — liksom, tror jag, flera af hans kolleger på kontinenten — har det svåra och otacksamma värfvet att få söka efter nya skatteformer utan att han dock, tyvärr, såsom torde kunna hända en eller annan af hans kolleger, får stöd af en de nya skatterna motsvarande tillökning af nationalförmögenheten. Men då nu det närvarande ögonblicket i afseende på riksstatens utgiftsafdelning på förhand tyckes ha fått på sitt program ett »på stället hvila», då torde det också kunna vara lämpligt att taga under skärskådande de olika faktorer, som inverka på situationen, och att däraf draga

sina slutsatser. Det vill då synas mig, som om bredvid statsverkspropositionens många siffror det skulle finnas ett slags ideellt bokslut, hvars värden tid efter annan borde tagas under ompröfning, och det förefaller mig, som om just i detta ögonblick de tre stora hufvudkolumnerna i detta ideella bokslut borde fördes med rubrikerna: »en god ekonomi». »inre fred bland landets invånare», och »en betryggande försvarsorganisation». De representera faktorer, hvilkas stora betydelse för ett lands välfärd icke torde kunna bestridas. Men det allvarliga i situationen består däri, att i afseende på alla dessa tre rubriker vårt ideella bokslut torde befinna sig på underbalans.

Hur är det först med ekonomien? Såsom redan nämnt, befinner sig statsregleringen enligt herr finansministerns beräkningar under depressionens tecken. Men huru smärtsamt det än må vara, att till följd däraf många anslag, till kulturella, till kommunikations-, till försvars-, till många andra ändamål, blifvit antingen mycket kringskurna eller rent af tillbakasatta, så kan jag vid detta tillfälle icke annat än bringa statsfinansernas målsman mitt fulla erkännande för att han beslutsamt på dessa tillämpat samma sunda princip, som gäller äfven i den enskilda hushållningen, nämligen att då inkomsterna tryta, då böra äfven utgifterna därefter begränsas, huru ömmande de olika krafven än kunna vara. Och jag är öfvertygad om, att det för herr finansministern icke varit lätt att träffa sitt urval bland dessa kraf. Hade nu herr finansministern kunnat hålla sig endast vid detta remedium, utgifternas inskränkning, ja, då hade han i sanning bort uppställas såsom ett mönster för alla våra blifvande kommunalstyrelser. Det är nämligen så, att genom den nyhet, som nu införes i riksstaten, att den allmänna bevillningen helt öfverlämnas åt kommunerna, så erhålla dessa nya medel att disponera. De proportionella valen åter komma utan tvifvel att så småningom i våra kommunalstyrelser införa skaror af finansiella gapåare, hvilka icke veta, huru väl de vilja kommunernas invånare i afseende å praktbyggnader och behof af alla slag — ja, början är redan gjord på många håll, man behöfver endast fortsätta. Det vill då förefalla mig, som om man samtidigt borde förse dessa blifvande kommunalstyrelser med stora plakat, synliga för alla, på hvilka det borde stå: »följen Sveriges finansministers exempel från år 1910! Rätten munnen efter matsäcken! Men följ den honom icke på skatteförhöjningarnas bana, utan söken att reda eder dem förutan. Söken att spara tills bättre tider komma.» En sådan varning behöfdes, ja den behöfdes för hela vårt land. Ty häri ligger det egentligen betydelsefulla i den ögonblickliga depressionen. Det ligger icke så mycket i den stora nedgående konjunkturvåg, af hvilken vi ännu lida. Denna kommer nog så småningom att åter följas af en uppåtgående. Det ligger ej heller i den genom

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

*Statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

socialisternas angrepp framkallade stagnationen i all arbetsförtjänst. Sommarens oväder har gjort många blinda till seende, och de värden, som då gingo förlorade, komma nog småningom att återvinnas. Nej, det betänkliga i vårt finansiella läge, det ligger, förefaller det mig, däri att, i jämförelse med analoga förhållanden i utlandet, antalet af småkapitalister hos oss tillväxer så ofantligt långsamt. Det är småkapitalisternas oräkneliga skara, läggande år från år en visserligen ringa, men dock alltjämt ökad sparpennning till de redan hopspårade, det är denna skara, som utgör ett lands rikedom. Men antalet af dessa småkapitalister, vare sig de nu finnas inom städernas yrken, bland industriarbetare, eller rundtom bland landsbygdens småbrukare, det är det, som tillväxer så långsamt. Det intensiva sparandet ligger icke i vår nations lynne och följderna framträda i tider som nu. Och här kan icke statens intervention hjälpa. Här måste de enskilda taga initiativet. Jag konstaterar dock med stor tillfredsställelse, att beträffande en samhällsklass, hvars välgång är af stor betydelse för hela samhällskroppens hälsa nämligen den mindre jordbrukaren, så har icke årsbudgeten tagit intryck af de dåliga finanserna, utan där ha anslagen till såväl den lägre landbruksundervisningen som äfven till understöd i olika former för småbruket fortfarande varit rikliga.

Komma vi så till freden mellan landets egna invånare. Vi ha, mina herrar, just i dessa dagar det lärorika skådespelet af en stor nation midt i brinnande valstrid. Jag säger »lärorika», därför att det visar, att äfven under aldrig så skarpa sociala och politiska brytningar, så kan dock af alla partier det nationella standaret hållas högt. De värden, som denna strid gäller, kunna icke tänkas viktigare för en nation. Också strides det med all den hänsynslöshet, med all den energi, all den öfverdrift i energi i ord och bild, som under ett gifvet ögonblick kan gripa en lifskraftig nation, då den strider om sina lifsvärden. Men huru kommer det att se ut några månader härefter? Då har allting återtagit sin lugna, lagliga prägel. Den ömsesidiga hettan och öfverorden äro glömda; det nationella arbetet har tagit fördubblad fart. Och skulle man tänka sig, att just i ett dylikt ögonblick af inre strid en främmande nation skulle hota eller förnärma landet, då skulle på ett enda ögonblick all split vara bortblåst och nationen stå som en man. Så skall det vara! Men så är det tyvärr icke hos oss! Det går en underström af hat genom breda lager af vårt folk, och den hotar att fräta bort till och med känslan af samhörighet till en och samma stam. Och den mötes från andra sidan af harm och missmod öfver att alla försök att ställa arbetarförhållandena till rätta, att organisera arbetet till ömsesidig båtnad, att dessa försök genast från början motas bort af sådana arbetarnes målsmän, för hvilka hvarje yrkesfråga genast blir politik, och politiken för länge sedan blifvit

ett yrke. Att tid efter annan skarpa, ja förbittrade politiska och sociala strider skola uppstå inom lifskraftiga nationer, det är något som icke kan undvikas, det är, snart sagdt, som sig bör. Men att ett sådant kroniskt tillstånd af ömsesidigt missnöje och misstroende, som förlamar all företagsamhet och förstör all arbetsglädje, skulle få fortfara, det kunna vi, mina herrar, tror jag, icke finna oss uti. Därför hade jag för min del hoppats, att regeringen i år skulle vara i tillfälle att för Riksdagen framlägga omfattande lagförslag, åsyftande arbetarbefolkningens väl. Jag har nämligen den uppfattningen, att just ett sådant ögonblick, då sambället med lätthet men äfven med allvar tillbakavisat angrepp, som stora arbetarskaror, missledda af solidaritetens namn, riktat mot detsamma, skulle ha varit lämpligt att visa arbetarne — jag talar nu icke om deras herrar och målsmän, utan om Sveriges arbetare — att detta samhälle vill deras väl. Nu har visserligen trontalet tillkännagifvit, att vi ha att vänta förslag till förökade anslag till sjukkassor, åtgärder att betrygga viktiga samhällsinrättningar vid arbetsnedläggelser samt förslag till lag om arbetsaftal. Men det för arbetarbefolkningen viktigaste är dock ålderdomsförsäkringen och den fattas fortfarande. Jag beklagar detta, ty jag anser, att just nu hade det rätta ögonblicket varit inne. Men då vi veta, att frågan är hänskjuten till en kommitté, veta vi också, att det kommer att dröja länge, innan ett lagförslag blir framlagdt för Riksdagen.

När i slutet af 1870-talet den tyska socialdemokratien hade nått den grad af fanatism och oförnuft, som i mångt och mycket påminner om dess svenska afläggare nu 30 år därefter, och det till och med hade gått så långt, att den gamle afhållne kejsaren blifvit utsatt för attentat, så slog visserligen nationen med hänsynslös kraft ned hela rörelsen, men då visade också kejsaren, att han visste att skilja emellan folkförledarne och det förledda folket. Och det var på hans initiativ, som då samtidigt kommo till stånd dessa 3 stora system af lagar, nämligen om olycksfalls-, invaliditets- och ålderdomsförsäkring, till hvilka arbetarne, arbetsgifvarne och staten betala hvar sin tredjedel, och hvilka för länge sedan åstadkommit, att hundratusentals äldre arbetare förvandlats till räntetagare i det förut så smädade kapitalist-samhället. Den principiella, oförsonliga socialismen finnes visserligen sedan dess kvar, men dock endast såsom en dogm, som står på hyllan, såsom en honnör åt de gamla, och den dogmen kommer aldrig vidare att tagas från sin hylla.

Hvad oss angår, så hafva vi redan en olycksfallsförsäkringslag. Den behöfver visserligen förbättras, men det kan ske lika väl så småningom som på en gång. Vårt sjukkasewäsen har växt upp på det enskilda initiativets grund. Det är ett glädjande bevis på hvad själfhjälps, lokalt organiserad, kan åstadkomma inom skilda landamären. Är det nu så lyckligt, att

*Statsverks
propositionen.*
(Forts.)

*Statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

staten vill taga verksamheten under armarna, så få vi något, som närmast motsvarar invaliditetsförsäkringen. Men den mänskliga naturen är dock sådan, att när en ung arbetare tänker på framtiden och gör de första ansatserna att spara, då vill han icke gärna tänka sig att få sin hjälp af olycksfallsförsäkring eller af någon invaliditetskassa, utan hvad som då leker honom i hågen är en sådan försäkring, som jämte de egna besparingarna kan trygga hans ålderdom. Och då nu regeringen lagt fram en del andra lagar, afseende arbetsförhållandena, hade, enligt min uppfattning, just detta ögonblick varit det rätta att framlägga ett helt system, afseende att återföra normala och ömsesidigt betryggande arbetsförhållanden i vårt land. Det hade gått bättre att åt det hela förläna enhetens karaktär, om allt framlagts på en gång,

I afseende å den tredje rubriken, som jag tillät mig framhålla, lantsförsvarets organisation, kan jag fatta mig kort. Såsom jag redan nämnt, kan jag icke annat än respektera regeringens beslut att i afseende å 4:de och 5:te hufvudtitlarne göra de rätt betydande inskränkningar, som föreslås i propositionen. Men jag gör detta under den säkra förvissningen, att den stora organisationsplanen för armén och nybyggnadsplanen för flottan icke skola därpå rubbas. Jag gör det äfven med en vördsam hemställan till försvarskommittén, i det jag ber dess medlemmar taga i öfvervägande, huruvida icke nu sent omsider det rätta ögonblicket är kommet att taga steget fullt ut och låta äfven hufvudvapnet, fotfolket, få ett års värnplikt. Huru mycket kommittén än må söka, kan den aldrig finna något annat sätt att vinna jämvikt mellan den mycket omtalade effektiviteten och den mycket öfverklagade dyrheten inom vårt försvar. Ty det, som knappas af på det lefvande försvaret, uttryckt genom så och så många arbetsdagar på hvarje värnpliktig, det måste gäldas med penningar. Och det är det räknefelet, som vi alltid hittills gjort.

Mycket mera vore att säga äfven om andra nationens livs värden, men de stå icke i direkt sammanhang med hufvudtitlarne. Jag slutar därför med den önskan, att de af mig omnämnda måtte, från att nu stå under en nedgående rubrik, rätt snart åter kunna bokföras i värden, som motsvara vår urgamla kultur.

Herr Ericsson, Aaby: Såsom den siste ärade talaren nyss nämnde och vi alla veta, har ifrån tronen här om dagen yttrats, att denna Riksdag har att emotse ett lagförslag angående arbetsaftal. Ingen kan därför vara mera tacksam än jag, som för några år sedan från denna plats vid ett liknande tillfälle som detta framhållit det stora behovet af en sådan lagstiftning. Men förhållandena hafva sedan dess utvecklats med svindlande

fart. Sistlidne sommars händelser torde för en och hvar hafva öppnat ögonen för, att det måste vara något i olag i samhället, något sjukt i samhällskroppen, och vill man råda bot för det onda, tror jag, att det första man då har att göra är att undersöka orsakerna därtill.

Äro dessa orsaker gångna generationers fel, hvarför vi få lida? Är det landets öfvergång från jordbruksland till industriland? Är det, att vi för första gången på arenan se en arbetargeneration, skolad i våra folkskolor, sådana de äro och varit? Här äro frågor, som den tänkande fosterlandsvännen gör sig. Lyssna vi till hvad som säges i den socialistiska arbetarpresen, så höra vi, att orsakerna äro svältlöner, ett utsvettningssystem, ett på samma gång tyranniskt och oklokt sätt att leda arbetet, fattigvårdsförhållandena, som icke bereda människovärdig tillvaro åt den oskyldigt arme, och låneförhållandena för den fattige, hvilken genom dessa ytterligare utarmas. Detta tillsammans gör, säger man, att Sverige är ett dåligt land och ett land, som icke är värdt att älska, och så ofta upprepas denna sats, att den på många okritiska sinnen verkar som en hypnos. Vi tro icke att dessa satser äro sanna, men kunna vi med siffror och fakta när som helst visa, att vår tro är riktig och att så icke är förhållandet, som påstås i socialistpresen. Dock, huru viktigt om vi kunde det! Samhället har i stort sedt iakttagit tystnad vid de många anfallen, som gjorts från dess fiender. Vore det icke på tiden att bryta denna tystnad? Vore det icke på tiden att verkligen undersöka och utreda, huruvida löneförhållandena och arbetsintensiteten inom samma yrken här i landet äro sämre än i utlandet, huruvida svältlöner i förhållande till lefnadskostnaderna förekomma, och huruvida man kan tala om ett utsvettningssystem i egentlig mening här i landet? Vore det icke skäl att, såsom den föregående ärade talaren nämnde, påskynda utarbetandet af en ålderdomsförsäkringslag, så att detta klagomål på fattigvårdsförhållandena icke längre hördes som nu? Jag tror, att det vore ytterst lyckligt, om en sådan utredning komme till stånd. Det kan hända, att man då skulle finna, att inom en och annan enskild industri det ej är som det borde vara, och ehuru samhället icke har makt att här göra sig gällande, bör det dock veta, hurudana förhållandena äro inom detsamma. Men på de områden, dit samhället räcker, skall denna kammare, därom är jag viss, icke säga nej till hvad som kräves till afhjälpan af missförhållandena.

Men vill jag, att medborgarnas bästa tillgodoses, tror jag också, att samhället har rätt att fordra att oförkränt få fortsätta sina funktioner. Händelser, som vi upplefvat sistlidne sommar, anser jag icke böra få förekomma. Märk väl, jag talar icke om lockouthotet och storstrejken, utan om de strejkledandes försök att »sätta samhället i gungning» och hindra detsamma

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Statsverks- att vidare fungera. Sveriges hufvudstad får icke för ett ögon-
propositionen. blick lyda order från någon annan än den lagliga myndigheten.
(Forts.) Sveriges medborgare få icke sättas i den ställningen, att de med
oro öppna sina tidningar för att se efter, om en hel tjänste-
mannakår beslutat nedlägga arbetet. Äro icke gällande lagar
tillfyllest, hoppas vi, att de som regeringen änuar framlägga,
skola förekomma ett upprepande af hvad jag nämnt.

Hvarför har jag upptagit herrarnas tid med detta? Jo, därför att jag anser, att liksom samhället i stort sedt har iakttagit tystnad vid de anfall, som gjorts mot detsamma, har denna kammare iakttagit, om jag så får säga, en förnäm tillbakadragen tystnad vid de många beskyllningar, som på sista tiden riktats mot densamma och dess *trodda* uppfattning i sociala frågor. Som arbetarnes fiender ha vi utmålats, och detta har upprepats och upprepas i oändlighet. Dock huru fåvitskt är ej detta tal! Många medlemmar af denna kammare äro i egenskap af jordbrukare, industriidkare och samhällenas förtroendemän ledare af tiotusentals och åter tiotusentals arbetare. Många ledamöter i kammaren ha vetat att genom arbete och omtanke utveckla och förskaffa arbetsmöjlighet för ytterligare tusentals arbetare, och med dessa arbetare hafva de, det vågar jag påstå, *i regel under normala förhållanden alltid lefvat på god fot*. Nåväl, skulle det vara sant, att dessa samma personer, därför att de sammanförts i denna korporation, också blifvit arbetarnes fiender. Det talet är — jag ber om ursäkt för uttrycket — osanning, och det kan vara på tiden att kasta det tillbaka till det håll, hvarifrån det kommit. Där snarare än här torde finnas tyranner öfver svenska arbetare!

Jag har anhållit att få yttra dessa ord från denna plats vid den första debatt, som förekommer i denna kammare efter händelserna 1909 års sommar. Jag har gjort det därför, att denna röst ur de djupa leden i denna sal må i sin mån stryka under, hvad en ärad ledare inom kammaren nyligen yttrade, nämligen att den *svenska högerns viktigaste uppgift är att vinna de svenska arbetarnes förtroende*. För vinnande af detta är det första steget, denna kammare bör taga, att med bestämdhet visa tillbaka beskyllningarna, att den skulle vara arbetarnas fiender, och bestämdt uttala sin vilja på det sociala fältet. Vi vilja säga ifrån, att vi följa dit plikten och rättvisan bjuder oss gå, under det vi hafva ögonen öppna för, att ordning och skick skall härska. Rättvisa och stränghet är den styrelseform, under hvilken svenska folket befunnit sig bäst allt sedan kung Göstas dagar. Jag har talat, emedan jag ansett det vara min plikt att uppträda såsom jag gjort. Jag har gifvetvis intet yrkande.

Herr Björck: Det är en gammal sed att vid remissdebatten framföra de bekymmer, som den enskilde kan känna i fråga om

lagstiftningen och hvad därmed äger samband. Jag ber därför att få taga herrarnas uppmärksamhet i anspråk under omkring fem minuter. *Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

I skrifvelse af den 12 maj 1906 till Konungen anhöll Riksdagen, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, om och på hvad sätt sådan ändring i mom. 7 i kungl. brefvet den 17 oktober 1778 angående barnamord jämte andra därmed i sammanhang stående författningsbestämmelser måtte kunna företagas, att moderns namn blefve fortfarande skyddadt mot offentliggörande, men, till upplysning och ledning i vissa uppgifna och bestämda fall på lämpligt sätt antecknad, *eller*, där sådant funnes lämpligen ej kunna ske, upphäfva samma moment och bestämmelser. Kyrkomötet har åren 1898, 1903 och senast 1908 gjort liknande hemställan med begäran att detta måtte ske så snart som möjligt.

Jag vill begagna tillfället — det enda, som står mig till buds — att uttrycka mångas sorg och bekymmer öfver att Riksdagens skrifvelse af år 1906 *efter fyra års förlopp* ej ledt till någon åtgärd. Detta moment handlar, såsom vi hörde, om rätt för ogifta mödrar att ej behöfva uppgifva sina namn. Hvad orättvisa och elände detta medför för de stackars barnen har så grundligt blifvit framhållet förut, att jag ej närmare behöfver ingå härpå. Jag vill blott erinra, att det redan är en *stor orättvisa*, att ett barn ej får veta, hvem som är dess moder. Men ännu *större blir denna orättvisa*, sedan det genom 1905 års arfslag blifvit bestämdt, att oäkta barn hafva rätt att ärfva sina mödrar och moderne släktingar. Det är ju en ren absurditet att, när denna arfslag blef antagen, ej 1778 års förordning samtidigt ändrades, ty såsom nu sker blifver arfslagen af år 1905 för stora skaror af sådana barn lika med noll och af intet värde. Men den skriande orättvisan är härvidlag dock ej det värsta. Förordningen af år 1778 uppgifver sig hafva tillkommit för att minska barnamorden, men underlättar alldeles säkert sådana, enär en okänd moder kan resa med sitt barn — ingen vet hvart — och göra sig af med det under vägen samt efter en tid återvända till sin hemort, där ingen vet, att hon födt barn. Säkert är, att i de större städernas dopböcker en mängd barn af okända mödrar införas, af hvilka barn ganska många *spårlöst försvinna*. En annan stor del af sådana barn rekrytera ligapojkarnas och de prostituerades leder. En del kastas på landskommunernas fattigvård och betunga den. Någon säkerhet, att äktenskap ej kunna ingås i förbjudna leder, har man naturligtvis ej. I följd af den medgifna sekretessen har det kunnat hända, att äktningvärda kvinnor utpekas såsom mödrar till oäkta barn. Ärligen födas i Sverige *öfver 1000 barn af okända mödrar*, och hvem kan förvåna sig öfver, att de i allmänhet gå under, då de så handlost kastas ut i världen?

Nu har jag sport, att saken blifvit remitterad till lagbered-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

ningen. Men ack, huru länge skall den ligga där, och skall det manne lyckas lagberedningen att göra det skenbart omöjliga möjligt, att bevara moderns anonymitet och på samma gång lyfta af den slöja, som skyddar den, så snart det behöfver utrönas, hvem som är barnets moder — jag tror ej att detta kommer att lyckas, men under tiden kastas det ena tusentalet värnlösa barn efter det andra i fördärfvet. Jag vill blott fråga: Är detta staten värdigt, är det rätt och är det klokt?

Herr Östberg, Gustaf Fredrik: I statsverkspropositionen är det finansministerns yttrande angående finansplanen, som hos mig väckt det största intresset. Jag skall därför be att få göra några reflexioner i denna fråga.

Man ser tydligt, att det är två slag af uppgifter, som finansministern sökt lösa, det ena att skaffa medel till fyllande af budgeten, det andra att framföra en reform i inkomstskattelagstiftningen. Båda dessa saker äro viktiga. Det ena afser ett behof för tillfället, det andra har en genomgripande betydelse för framtiden. Jag undrar emellertid, om det varit så lyckligt, att dessa saker blifvit sammanförda på det sätt, som här har skett. Det hade nog varit lyckligare, om skattefrågan kunnat upptagas till behandling utan det tryck, som ligger i hotet om en befarad statsbrist. Jag förstår mycket väl, att en situation kan uppstå, då det är nödvändigt att gå till väga så, men jag tror icke, att detta är fallet nu. Om man gör en jämförande granskning af inkomstitlarna i staten, faller det genast i ögonen, att det är särskildt på en titel, som ett stort underskott uppkommit, nämligen järnvägstrafiken. Det ligger nära till hands att tillse, om man icke kan vidtaga åtgärder för att åter bringa upp dessa inkomster till det belopp, de fordom utgjort. Till statsverket inbetalades från järnvägarna åren 1904—1909 följande belopp i kronor: år 1904 13,5 millioner, år 1905 13,7 millioner, år 1906 17,3 millioner, år 1907 12 millioner och år 1908 4,7 millioner. För år 1909 beräknas ett belopp af 6 millioner, för år 1910 kan man räkna med 8 millioner kronor och för år 1911 med 9 millioner kronor. Sålunda skulle år 1911 från järnvägarna inbetalas till statsverket ett belopp af 9 millioner kronor mot en summa af 14 millioner, som var medeltalet under åren 1904—1907. Skillnaden utgör 5 millioner. Öfverskottet af inkomster öfver driftkostnader utgjorde i procent å anläggningskostnaden 3,46 under 1904, steg 1906 till 4, men nedgick 1908 till 1,46. Den betydliga ökningen af utgifterna synes mig långt före detta bort hafva gifvit anledning till höjning af tarifferna, framför allt afgifterna för personbiljetter. Jag kan förstå, att någon tvekan gjort sig gällande under en nedåtgående konjunktur, men för närvarande äro förhållandena sådana, att tiden synes vara inne att företaga en höjning. Jag tror, att en ökning af personafgifterna

med 20 procent och fraktgodsaavgifterna med 10 procent icke är någon orimlighet. Då persontrafiken inbringar omkring 20 millioner och godstrafiken omkring 40 millioner kronor, skulle denna ökning göra ett belopp af 8 millioner. Om man säger en summa af 6 millioner, så skulle denna i förening med en måttlig ökning af arfsskatten vara tillräcklig för att säkerställa budgeten, utan att man behöfde taga i anspråk den i och för sig mycket befogade höjningen af kaffetullen eller göra budgeten helt och hållet beroende på, att Riksdagen antager det förslag, som är att vänta i fråga om en inkomst- och förmögenhetsskatt. Jag har velat påpeka detta icke blott med anledning af den föreliggande budgeten, utan ock därför att jag anser, att en höjning af järnvägs-tarifferna i och för sig är riktig och borde under alla omständigheter komma till stånd. Järnvägarna äro en affär och böra skötas såsom en sådan. Staten har skyldighet att se till, att denna affär bär sig, och åtminstone likasom en skuldsatt enskild person tillse, att inkomsterna räcka till att betala räntorna på skulden.

Hvad beträffar finansministerns plan till en omläggning af inkomst- och förmögenhetsbeskattningen, kan jag icke vara annat än tacksam därför att han upptagit arbetet på denna fråga. Det är länge sedan man kom till den uppfattningen, att den allmänna bevillningen borde utbytas mot en förmögenhetsbeskattning, och Riksdagen har också uttalat sig ganska bestämdt för, att den inkomst, som faller af den fonderade inkomsten blir hårdare beskattad än inkomst af arbete. Häremot kan icke göras någon anmärkning. Men icke desto mindre har det för mig varit en ganska stor misräkning, att förslaget om bevillningens öfverlämnande till kommunerna just nu framkommit. Kungl. Maj:t har som bekant tillsatt en kommitté med uppgift, bland annat, att undersöka, huruvida kommunerna skulle kunna frigöras från beroendet af rusdrycksmedlen. Kommitténs uppgift är tydligen att söka påvisa för kommunerna andra skatteällor, som kunna ersätta dessa medel. Jag har tänkt mig, att man i främsta rummet skulle hänvisa kommunerna till just den allmänna bevillningen. Detta har legat så mycket närmare till hands, som den andel af dessa s. k. rusdrycksmedel, hvilka tillfalla städerna och landskommunerna, uppgår till mellan 9 och 10 millioner kronor, under det att den allmänna bevillningen utgör mellan 12 och 13 millioner kronor. I fall denna öfverflyttning nu kommer till stånd, står ju den utvägen att i sammanhang med afskaffande af rusdrycksmedlen lämna kommunerna en ersättning icke längre öppen. Det finnes en möjlighet, att man kan utfundera andra skatteällor, men om det icke blir möjligt — i afseende å landskommunerna möta gifvetvis stora svårigheter — så återstår kanske till sist icke annat än att statsverket får lämna en alldeles direkt ersättning till kommunerna. Men för mig är det ganska

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

litet tilltalande att på detta sätt göra kommunerna i så hög grad ekonomiskt beroende af nådegåfvor från staten. Detta gör, att jag för min del känt mig ganska tveksam, huruvida rätta tidpunkten vore just nu att öfverföra allmänna bevillningen från statsverket till kommunerna.

I redogörelsen för det förslag till finansplan, som framlagts, finnas åtskilliga uttalanden, som böra antecknas med tillfredsställelse. Sålunda nämnes, att inkomst af fast egendom framdeles skulle uppskattas efter den verkliga inkomsten och icke såsom hittills efter en beräknad inkomst af 6 procent på taxeringsvärdet. Men det tilläggs på samma gång, att de mindre jordbrukarna skulle äga att i stället för själfdeklaration uppgifva vissa ekonomiska förhållanden, som kunna tjäna till ledning vid beskattning af den verkliga inkomsten.

Vidare är meningen den, att beskattningen i afseende på aktiebolag skall förändras i syfte att progressionen för dessa bolag skall göras beroende på förhållandet mellan vinsten och bolagets kapital, i stället för att progressionen nu har ställts uteslutande i beroende af bolagsvinstens absoluta storlek. Man måste ju erkänna, att det icke har varit riktigt, att de opersonliga bolagen belastats efter alldeles samma skatteskala som den enskilda personliga skatteförmågan. Det är ganska tydligt, att då bolagen icke komma att drabbas af förmögenhetsskatten och samtidigt den allmänna bevillningen bortfaller såsom statsinkomst, inkomstskatten blir icke oväsentligt högre för aktiebolagen, men det är att märka, att finansministerns afsikt är att den förhöjning, som kommer att ske, skall drabba bolagen och de enskilde i förhållande till den skattebördan, som nu hvilar på dem, det vill säga, att förhöjningen kommer att utgöra samma procent för bolagen som den kommer att utgöra för de enskilda.

Finansministern berörde också frågan om den kommunala beskattningen. Då jag alltid liffigt intresserat mig för att den kommunala beskattningen skall komma att ställas mera i beroende af de skattskyldiges direkta intresse i de kommunala inrättningarna, har jag med stor tillfredsställelse sett, att han på sitt program upptagit att söka utveckla intressebeskattningen inom kommunerna.

I fråga åter om det sätt, hvarpå förmögenhetsskatten skulle ordnas, är jag icke alldeles säker på, att finansministern träffat det rätta sättet, och jag skall därvidlag göra några erinringar.

Man vet naturligtvis icke i detalj, huru tanken har varit. Emellertid synes det som om planen varit ungefär följande: Den skattskyldiges egendom uppskattas med undantag för bohag och sådant efter det gängse värdet. Därifrån skulle all skuld få afdragas, och det återstående beloppet blir då den behållna förmögenheten. Man gör en beräkning, att inkomsten däraf skall utgöra 5 %. Af detta belopp skulle då en tredjedel läggas till

den deklarerade inkomsten och på det sanmanlagda beloppet skulle tillämpas den vanliga progressionsskalan.

Jag vill nu ingalunda påstå, att denna beskattning af förmögenheten är afskräckande, men jag har svårt att förstå fördelen af denna något invecklade kombinerings af förmögenhetsskatten med inkomstskatt. Så är icke förhållandet på andra ställen. I Preussen, som gått i spetsen för de moderna skattesystemen, är förmögenhetsskatten fristående. Där är förmögenhetsskatten proportionell och utgår med en fast skattesats af $\frac{1}{2}$ pro mille. Så är ock förhållandet i Danmark.

Är det nu så, att man på detta sätt kombinerar de båda skatterna, blir man i afseende å förmögenhetsskatten bunden vid samma progressionsskala som för inkomstskatten. Emellertid synes det mig vara en bestämd fördel, om man genom att göra skatterna fristående har en möjlighet att göra progressionsskalan olika allt efter som det för den ena eller den andra skatten kan befinnas lämpligast. Man har i sådant fall ock större frihet att bestämma afdragen beträffande de olika skatterna olika, därest omständigheterna kunna gifva anledning till sådana afdrag efter andra grunder. Det är nog ock en principiell oegentlighet, att man genom sammanförande af dessa skatter kommer till det resultat, att förmögenhetsskatten höjer skattebeloppet för inkomst af arbete. Detta skulle nu blifva fallet. Om en person har inkomst af såväl arbete som förmögenhet, är det tydligt, att på grund af förmögenhetsskatten progressionen för inkomst af arbete höjes och således skatten där blir större än förhållandet skulle vara om förmögenhetsskatten blefve fristående. Slutligen kan man äfven från mera formell synpunkt göra en anmärkning emot det sättet, att man beräknar en afkastning af förmögenheten efter en viss procentsats och detta samtidigt med att man med afseende å inkomst af fastighet vill gå ifrån en sådan fast beräkning.

Gifvetvis ligger det en fara i att göra progressionen mycket stark, då det gäller förmögenhet. Det finnes ju en frestelse till oriktig deklaration, men det finnes ock en frestelse att söka fördela en förmögenhetsmassa på närstående personer för att åstadkomma en billigare beskattning. Det är där samma förhållande som i afseende på arfsskatten. Om man gör den mycket stark vid egendoms öfvergående till närstående, blir gifvetvis frestelsen mycket stor att i förväg dela upp och öfverlåta en del af förmögenheten på sina närmaste.

Emellertid med afseende å skattebeloppet vill jag icke göra någon erinran, men jag anser, att man vid utarbetandet af förslaget borde taga under öfvervägande, huruvida det icke vore riktigare och lämpligare, att här liksom i andra länder göra förmögenhetsskatten till en fristående skatt.

Till sist vill jag uttala den önskan, att samtidigt med fram-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

läggande af förslag till inkomst- och förmögenhetsskatt äfven måtte framläggas ett förslag till sådana ändringar i tryckfrihetsförordningen, att sekretessen må blifva betryggad beträffande personers inkomst och förmögenhet. Detta är ett kraf, som blifvit framställt många gånger, men det blir ännu starkare, om man inför en förmögenhetsskatt. Jag anser att taxeringslängderna för bevillning borde vara skilda från taxeringslängderna för inkomst och förmögenhetsskatt, och att taxeringslängderna för inkomst och förmögenhetsskatt borde blifva helt och hållet undandragna offentligheten. Det är en reform som är ganska angelägen.

Herr Wrangel: Herr talman, mina herrar! Det är med djupt vemod och med sorg i hjärtat, jag här tager till orda, och det känns för mig så mycket svårare, som det icke kan undgås, att mina ord i viss mån måste riktas mot en regering, som jag eljest af alla mina krafter skulle vilja stödja. Men jag har icke något val. Jag känner det som en ovillkorlig plikt att söka klargöra den fara, som enligt min fasta öfvertygelse hotar hela vårt land, den fara nämligen, som hotar på grund af riksfloottans vanmakt.

Hvad mer, om plikten känns tung! Det kommer mig icke att tveka. Om jag tvekat, har orsaken varit den, att jag fruktat och fruktar att icke nog tydligt, icke nog kraftigt kunna häfda den sak, hvars betydelse i mina ögon är så omätlig.

Om jag säger, att örlogsfloottan är rikets tryggaste förmur, värn och försvar, så anses väl det talet för ett hädiskt tal eller åtminstone för ett fåvitskt tal; men det talet äger enligt min öfvertygelse lika stort berättigande nu, som då det tidt och ofta upprepades af konung och ständer under sjuttonhundralet. Vi hafva icke längre några krigslagar, som förklara, att riksens försvar, välfärd och säkerhet näst Gud hänger och består på riksens örlogsflootta, såsom det hette i 1644 års sjöartiklar; men de ordens betydelse står för mig lika orubbad. Det skulle väl nu för tiden icke kunna inträffa, att en försvarskommitté utan tvekan förklarar, att säkraste värdet för rikets själfständighet är en örlogsflootta, stark nog att hindra hvarje fientlig armés landstigning. De orden fälldes likväl för 101 år sedan af män, sådana som Lagerheim, Puke, Platen, Adlercreutz och Lagerbring.

Äro då dessa ord än i dag icke lika sanna? Hvilka omständigheter hafva förändrat eller förintat deras giltighet? — Är det den omständigheten, att alla trupptransporter öfver ett icke behärskadtt haf, tack vare ångan, det långskjutande artilleriet, torpederna, undervattensbåtarna och minorna, blifvit mycket mer äfventyrliga för en inkräktare, än hvad de voro under åror-nas, segelfartygens och de slätborrade kanonernas tid? Eller är det därför, att alla sådana trupptransporter, när de icke möta

motstånd till sjöss, blifvit oändligt mycket lättare, säkrare, bekvämare och snabbare numera än någonsin tillförene? Eller är det därför, att sjövapnets betydelse i allmänhet blifvit mindre? — Nej, säger man kanske, tvärtom! Det bevisas icke blott af Englands ansträngningar, utan af Tysklands, Japans, Förenta staternas. Orsaken till att vårt sjöförsvars betydelse ovillkorligen blifvit mindre och måste vara mindre, är naturligtvis helt enkelt den, att de små nationerna numera icke kunna täfla med de stora i flottrustningar, eftersom sjökrigsmaterielen blifvit så oerhördt dyrbar. Det förstår hvarenda människa; och det är galenskap att nu uppträda med samma fordringar på vår flotta som förr i världen!

Nå, med förlof, den invändningen håller icke streck. Än i dag är det *personalen*, som kostar mest. Se på alla länders marinbudgeter; se på vår egen! Och dock har flottans personal i allmänhet minskats: vår egen är i förhållande till rikets folk-mängd icke fjärdedelen af hvad den var för 100 år sedan.

Nå, man har andra invändningar. Flottan kan i alla händelser icke hindra landstigningar. Det är ett oförsynt tal, när sjöofficerare söka inbilla allmänheten, att vår flotta skulle kunna hindra landstigningar. Javäl, om man förstår det så, att dessa sjöofficerare påstå, att flottan ensam, utan att hafva det säkra stödet af armén bakom sig, skulle det förmå. Jag är emellertid fullt förvissad om, att ingen af våra sjöofficerare hyser en sådan åsikt. Det är vår armé, som skall tvinga fienden till stora kraft-ansträngningar och högst omfattande trupptransporter och göra fullt tryggade förbindelser med hemlandet outhärliga för honom. Det är likväl just de stora transportflottorna och de ständiga förbindelserna, som för fienden äro svårast att skydda och som vår flotta därför lättast kan störa.

Låt så vara, säger man, men se på ryssarna: de hade både armé och flotta i fjärran östern, och de kunde ändå icke hindra japanerna från att öfverskeppa flera hundra tusen soldater. Eftersom de ryska sjöstridskrafterna därute voro starkare i förhållande till japanernas, än hvad våra någonsin kunna blifva i förhållande till en stormakts, så är det en utopi att hoppas, att vår flotta, äfven med stöd af vår nya värnpliktsarmé, skulle kunna hindra landstigning å vår kust. — Fallet är intressant nog och väl värdt att litet närmare skärskåda; men jag måste fatta mig kort.

Hvarför måtte man kunde ryssarna icke hindra japanernas öfverskeppningar och landstigningar? — Man skulle helt enkelt kunna svara: jo, därför att de aldrig försökte det — och då är det ju klart, att de ej kunde lyckas!

Men hvarför försökte de icke? — Jo, därför att de saknade icke blott en, utan nästan alla de viktigaste förutsättningarna härför. Deras styrka var icke för liten; men den ryska flottan

Statsverkspropositionen. saknade för det första målmedvetenhet, för det andra rörelsefrihet, för det tredje snabbhet. Och än mer, den saknade i Korea, just i närheten af de första landstigningsplatserna, ett systervapen, som kunde anfalla de landsatta japanska trupperna och kasta dem i hafvet, innan de fått fast fot och erforderliga förstärkningar.

(Forts.)

Målmedvetenhet fanns, som sagdt, icke till hos flottans befälhafvare. Rörelsefriheten var på det betänkligaste sätt inskränkt, ty Port Arthur var blockeradt efter alla konstens regler och hade blott ett enda utlopp, och farvattnet där utanför lämpar sig förträffligt för inminering. Hvad snabbheten vidkommer, stod ryska flottan långt efter den japanska.

Men Vladivostock var icke blockeradt, och det behöfdes icke mer än en underrättelse, ått därvarande kryssare började röra på sig, förrän japanernas alla truppsändningar till Koreas östra kust alldeles upphörde.

Såsom en bjärt motsatts till Port Arthur-eskaderns vanmakt under kriget mellan Ryssland och Japan kan jag icke underlåta att erinra om amiral Grau's strategi under kriget mellan Chile och Peru. Han förfogade öfver ett enda litet pansarfartyg, Huascar, medan chilenerna ägde två betydligt större och kraftigare, ja, man kan säga beträffande artilleriet en sexdubbel öfverlägsenhet. Icke dess mindre förstod amiral Grau att under mer än ett halft år förhindra hvarje öfverskeppning af trupper till Peru. Att detta var honom möjligt berodde därpå, att Huascar kunde uppdrifvas till högre fart än motståndarna Blanco Encalada och Almirante Cochrane. När emellertid det sistnämnda fartyget blifvit dockadt och rengjort i botten samt fått sitt maskineri iståndsatt, så att det kunde upphinna fienden, då voro också amiral Grau's dagar snart räknade.

För oss äro förhållandena så ovanligt gynnsamma, om vi blott förstå att begagna oss af dem. Fienden har att räkna med ett kraftigt anfall af vår armé, innan han fått fast fot på vår jord och kunnat draga till sig nödiga förstärkningar; och vår flotta måste äga de nödiga förutsättningarna för att göra fiendens transporter och förbindelser öfver hafvet äfventyrliga, alltså målmedvetenhet, rörelsefrihet och snabbhet, förutom goda vapen och välöfvad personal. Målmedvetenheten måste vi förutsätta såsom en gifven sak. För rörelsefriheten borge våra skärgårdar med sina talrika utlopp. Snabbheten, vapnen, personalen, öfningarna — det blir statsmakternas sak. Oumbärliga äro emellertid artilleriet och pansaret. För närvarande har likväl vår flotta icke *en* kanon, som med tillbörlig kraft når fram ens på måttliga stridsafstånd — icke en enda! Pansaret är alltför svagt, och våra pansarbåtars snabbhet är alldeles otillräcklig. — Men ingenting göres under långa år för att afhjälpa dessa skriande brister. Nej, under tiden hafva vi byggt torpedfartyg:

jagare, torpedbåtar, undervattensbåtar o. s. v. Och det är förnämligast till sådana, vi måste inskränka oss, förmenar man allmänt. Ja, det är säkerligen i den uppfattningen man har att söka anledningen till motviljan för pansarfartyg. Vi behöfva dem icke, menar man. Men, mina herrar, utan stöd af pansarfartyg med kraftigt artilleri äro torpedfartygen värda bra litet. Annu hafva aldrig några jagare, torpedbåtar och undervattensbåtar afgjort något krig, till och med då de haft stöd af pansarfartyg. Det är dessa, det är pansarfartygen, som alltsedan sin tillkomst ständigt utgjort den afgörande faktorn i sjökrig, lika afgörande som före dem segellinjeskeppen. Pansaret visade sin öfverlägsenhet redan vid Kinburn för snart 56 år sedan. När Merrimac uppträdde under amerikanska inbördeskriget och som en lek tillintetgjorde nordstaternas träskepp, vardt uppståndelsen och förskräckelsen i Washington gränslös; men Monitor kom, ett verkligt pansarfartyg, icke som motståndaren en järnklädd träfregatt — och bladet vände sig med ens! Så har det gått hela tiden sedan dess ända till sist i kriget mellan Ryssland och Japan. Nej, ännu hafva inga jagare, torpedbåtar och undervattensbåtar varit afgörande! Annu har ingen nation vågat lita på dem ensamma. I de nya danska och norska försvarsplanerna ingå pansarfartyg såsom flottornas kärna.

Och tänkom oss blott, när vintern kommer! Det behöfs icke mer än ett entums istäcke för att göra alla våra torpedbåtar och undervattensbåtar fullkomligt förlamade. Äfven när det är öppet vatten, blifva de fruktansvärda först med stöd af pansarfartyg. Utan sådant stöd äro de snart tillintetgjorda af fiendens små kryssare och många jagare. Fienden behöfver då alls icke skicka sina dyrbara pansarkolossoer till våra kuster för att bringa oss till underkastelse. Så länge vi hafva pansarfartyg, blir han däremot ovillkorligen nödsakad att sända sina stora och dyrbara slagskepp till våra farvatten, om han vill betvinga oss — och då, men först då, få vi verklig användning för våra jagare, torpedbåtar och undervattensbåtar. Först då blifva de af verkligt värde för oss, först då blifva de fruktansvärda nog för fiendens pansarkolossoer.

Nåväl, om än så många bland den stora allmänheten be-
tviflat pansarfartygens nödvändighet, Riksdagens Första kammare har icke gjort det! Den har tvärtom gifvit de mest öfvertygande och eklatanta bevis för sin orubbliga tro på pansarfartygens ousbärlighet för vårt försvar! Ja, det är Första kammaren, som mer än någon annan skapat vår nya pansarflotta! — Därför är jag också fullkomligt beredd på en ny reprimand, nämligen för att jag söker undervisa denna upplysta församling. Att så göra är fullkomligt onödigt och därför också olämpligt! — Med förlof, mina herrar, ingen har väl mer än jag jublat öfver eder bragd 1899. Men likväl vågar jag utslunga det djärfva påståendet,

Statsverks- att den bragden blir meningslös, om vi icke också underhålla
propositionen. vår pansarflotta.

(Forts.)

Vi veta alla, hur det förhåller sig härmed: hur år efter år förgått, utan att vi sört för pansarflottans vidmakthållande! Tiden flyger: år efter år är det uppskof, och ingen synes tänka på de oundvikliga konsekvenserna. Redan vid remissdebatten förra året vågade jag uttala mitt djupa beklagande öfver detta uppskof och peka hän på följderna därpå. Jag erinrade om de kraf, som af marinförvaltningen framstälts år efter år ända sedan 1902. Jag erinrade om, att det allmänt erkändes, att behofvet växt på grund af 1905 års händelser. Jag erinrade slutligen om de uttalanden i saken, som gjorts år efter år till statsrådsprotokollen. Först 1906, då det ökade behofvet kraftigt betonades och därjämte framhölls, att ett års uppskof — ty mer behöfde ju icke komma i fråga — icke borde menligt inverka på fullföljandet af den hittills följda flottbyggnadsplanen beträffande pansarbåtar och pansarkryssare. Men man borde ju afvakta fullbordandet af den samfälliga plan för rikets försvar, som cheferna för generalstaben och marinstaben ålagt utarbete. Denna plan blef färdig samma år, och i propositionen till 1907 års Riksdag talar sjöministern om den tvingande nödvändigheten af att snarast öka vår pansarfartygsmateriel. Men nu var en ny utredning anbefalld, och därför måste man äfven det året nöja sig med torpedfartyg. 1908 var den stora försvarskommittén tillsatt, och häri såg regeringen det tredje hindret. 1909 hade denna kommitté ännu icke slutbehandlat frågan: det var det fjärde hindret. 1910 års Riksdag är samlad, den kungl. propositionen ligger på bordet, försvarskommittén har talat och bestämt förordat en ny typ efter de mest ingående utredningar — men nu hafva vi det femte hindret efter unionsupplösningen, det svåraste af dem alla: det ekonomiska trycket. Och ej nog härmed! Det har kommit därhän, att man offentligen förebrår försvarskommittén, att den öfverskridit sin befogenhet, när den i all blygsamhet förordar en viss fartygstyp, utan att ens tillråda regeringen att framlägga förslag om dess förverkligande.

Snart sagdt hela landet genljuder af ropet: för allt i världen, inga pansarfartyg, åtminstone icke nu, icke just nul Visst måste vi underhålla vår flotta, men bara icke den lilla, obetydliga och öfverflödiga del därpå, som består af pansarfartyg! För att kunna tänka på sådana måste vi afvakta bättre tider. Och framför allt måste vi invänta försvarskommitténs allsidiga utredning af rikets ekonomiska bärkraft.

Men kanske tröstar man sig med, att nästa år skola vi bygga med så mycket större kraft! Må det förlåtas mig, att jag icke tror på nästa år. Den hägringen bör väl icke längre kunna förvillan oss, ty den statsbrist, som skall fyllas genom 1911 års omsorger, blir sannolikt icke mindre, än den vi i år hafva

för ögonen. Då kan man ännu mindre än i år komma med kraf på oerhördt dyrbara pansarfartyg. Alltså nya, åter och åter nya uppskof!

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Men det betyder ju för öfrigt så litet! Man har gjort den lysande upptäckten, att vi alls icke behöfva bygga några nya pansarfartyg, förrän gamle Oden skall ersättas, ty Svea, Göta och Thule äro ombyggda, och de behöfva ej ersättas förrän efter Oden. Oden blef färdig år 1897; och därför behöfver landet icke förrän efter år 1917 något nytt pansarfartyg i första linjen. Hvilken lättnad! Och hvilken framsynthet hos dessa uppfinnare: herrar Staaff, Daniel Persson och Kvarnzelius! Ja, hvilken framsynthet! Låtom oss betrakta de allra enklaste konsekvenserna! Låtom oss se ännu ett litet stycke längre fram i tiden, ett litet stycke bortom 1917! Jag ber då att få rulla upp en liten tafla, så enkel och så anspråkslös, att ett barn förstår den! Jag fäster mig då icke alls vid föregående planer; jag fäster mig icke vid, att 1882 års parlamentariska försvarskommitté tänkt sig fjorton pansarbåtar. Jag fäster mig icke heller vid, att 1892 års sjökrigsmaterielkommitté ansåg, att femton voro erforderliga. Jag fäster mig icke heller vid, att 1901 års sjökrigsmaterielkommitté höjde antalet till sexton och tillfogade tio pansarkryssare. Jag fäster mig slutligen icke heller vid, att regering och andra sakförståndiga förklarar, att behöfvet ökats till följd af 1905 års händelser. Nej, jag skall för ett ögonblick acceptera det af herrar Staaff, Daniel Persson och Kvarnzelius omtalade ersättningsbyggandet, det vill säga utgå från att vi nu och hädanefter icke skulle behöfva mer än tolf första klassens pansarbåtar. Det är alltså icke fråga om någon ökning, utan blott om minsta möjliga ersättningsbyggnad. Men den bör, i händelse jag förstätt talet om Oden rätt, ske, när fartygen blifvit tjugu år gamla — förmodligen också i så god tid, att ersättningsfartyget är färdigt, när det gamlas tjänstetid i första linjen är till ända. Alltså blir Oden ersatt år 1917, och den saken behöfver icke beslutas förrän år 1913. Därefter kunna vi tryggt hvila i ytterligare två år, ty först år 1919 behöfva vi ersätta Thor och Niord, och år 1920 icke ett enda fartyg. Längre behöfva vi naturligtvis icke tänka oss fram i tiden, nej, naturligtvis icke! De sju år, som gått, utan att vi beslutat bygga ett enda pansarfartyg, de äro alldeles försvinnande i jämförelse med de sju år, som komma!

Men om vi ändå, af barnslig nyfikenhet bara, skulle lyfta en flik af slöjan och taga ett litet, litet steg längre fram i tiden! Hur kommer det då att se ut? Jo, mina herrar: år 1921 måste Dristigheten och Göta ersättas, år 1922 Äran och Wasa, år 1923 Tapperheten och Thule, år 1924 Manligheten och Svea.

Skola vi alltså följa den väg, som reservanterna i försvarskommittén tyckas förorda? Hvad blir då följden? Få vi ett

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sjöförsvaret, som i någon mån kan fylla sin uppgift eller som i någon mån motsvarar sitt ändamål? Låtom oss ett ögonblick tänka efter! Frågans utomordentliga betydelse kan väl vara värd ett eftersinnande. Alltså, år 1917 skulle vi i bästa fall — det vill säga om det icke blir strejk eller lockout — få vår första nya pansarbåt färdig. Men då är vår gamla pansarflotta icke värd hälften af hvad den var tio år tidigare. Icke hälften; ty om vi beräkna lifslängden i första linjen sådan, som chefen för marin-staben uppskattat den och sådan den beräknas i England och är lagfast i Tyskland och som, enligt hvad jag kan förstå, också reservanterna i försvarskommittén tyckas beräkna den, det vill säga till tjugu år, är det ju en riktig beräkning, att en tjugonedel af styrkan måste ersättas hvarje år, för att det hela icke skall förlora i krigs- och stridsvärde. När ingen förnyelse äger rum, uppstår en motsvarande försämring, alltså en minskning af värdet med en tjugonedel om året eller ungefär så, som om vi skulle draga in 2 1/2 regementen af armén om året. Således återstår efter tio år endast halftva värdet, absolut räknadt. Men under dessa tio år hafva alla andra sjöstater byggt nya fartyg, som i regel äro kraftigare än de äldre. Därför blir den relativa förlusten, den verkliga kraftminskningen ännu större. Hvad som återstår är med all säkerhet värdt mindre än hälften, om det blir krig. Och denna återstod är hos oss enligt senaste beräkningar tämligen jämnårig; den måste ersättas inom loppet af några få år, ja, elfva pansarbåtar under loppet af åtta år. Finns det någon, som på allvar kan tro, att vi skulle komma att bygga elfva nya pansarbåtar under loppet af åtta år, det vill säga få dem färdiga från 1917 till 1924? Eller att vi skulle komma att bygga åtta på fyra år, det vill säga åtta under åren 1921, 1922, 1923 och 1924? Åtta på fyra år, sedan vi i tio år icke byggt ett enda pansarfartyg! Det vore nog vackert, om vi på de åtta åren kunde bygga fyra. Ja, i så fall skulle vi stå här i nådens år 1924 med summa fyra nya pansarbåtar och en gammal: det vore allt!

Men så hafva aldrig herrarna Staaff, Daniel Persson och Kvarnzelius menat. Nej, de hafva väl icke tänkt sig så långt fram i tiden. De hafva endast yrkat, att vi skola afvakta försvarskommitténs utredning om rikets ekonomiska bärkraft. Men jag frågar, hur går det med rikets ekonomiska bärkraft, om vi icke kunna värna vår fred? Hur skulle den ekonomiska bärkraften se ut efter ett halft års blockad af våra kuster, äfven om icke en enda fientlig soldat satt sin fot på vår jord? Förminskad vore bärkraften med hundratals, kanske tusentals millioner kronor. Men vi få ju icke krig! Nå, den som kan garantera den saken, han har löst all världens försvarsfrågor. Säkert är emellertid, att ju svagare vi äro, när en konflikt uppstår, dess lättare tvingas vi till krig. Och med vår nuvarande pansarbåts-

materiel skola besättningarna gå i krig modlösa och med fröet till undergång inom sig, ty de tro icke och kunna icke tro på våra kanoners kraft. *Statsverkspropositionen.*
(Forts.)

Hvarför i all vishets namn göra vi oss då icke starka? Hvarför underhålla vi ej vår pansarflotta, som är det bästa värdet för vår neutralitet, som ensam kan hindra handelsblockad och utan hvilken armén icke kan fylla sitt maktpåliggande värf? Nej, hittills har krafvet på utredningar hindrat oss; kanske också tviflet om pansarfartygens nödvändighet. Och nu är hindret det ekonomiska trycket. Ja, det ekonomiska trycket hos en nation, som årligen offerar mer än hundra millioner kronor på sprit och tobak! Må det förlåtas mig, att jag finner detta upprörande! Det skulle ju icke behövas så mycket som ett öres skatt per cigarr och cigarrett, för att vi skulle hafva medel öfvernog. Enhvar vet ju för öfrigt, att fartygsmaterielens framställande lämnar förtjänst, direkt och indirekt åt tusentals arbetare. Enhvar vet ju, att fartygsmaterielens framställande utgör en af de kraftigaste häfstängerna för vår industri. Enhvar vet ju, att det icke är fartygsmaterielens framställande, som gör vårt försvar så dyrt. Se på budgeten! Se hur vi föda, kläda och aflöna personalen, och jämför siffrorna med motsvarande i andra länder! För öfrigt, talet om försvarets oerhörda kostnad, om den höga procent af statsbudgeten, som det slukar, är vilseledande. Budgeten uppställs ju icke på samma sätt i alla stater, och om vi — såsom jag finner tillbörligt — skulle medräkna ränta och amortering af statsskulden i totalbudgeten, så uppgår vår försvarsbudget för närvarande icke till mer än 36 % af statsbudgeten, i stället för till 52 % af samtliga egentliga utgifter, hvarom de nyss omnämnda reservanterna tala. Men äfven om vi behöfde offra mer, så måste vi ju göra det, när det är nödvändigt, när det är nödvändigt för vår trygghet och hälsa, nödvändigt för vår frihet och vårt oberoende.

Jag skulle vilja ropa ut öfver allt Sveriges land, såsom den store frihandlaren Richard Cobden gjorde i England för femtio år sedan: »Hellre hundra millioner till flottan, än att hon icke skulle kunna fylla sin uppgift!» Eller så, som i dessa dagar Robert Blatchford, Englands förnämste socialistledare, gjort, när han säger: »Riket är i fara; det kan ej räddas genom ord, det kan räddas endast genom uppoffring och arbete. Hvad England behöfver är ett omedelbart anslag af femtio millioner pund sterling till flottan, en värnpliktsarmé med tvåårig tjänstetid, en lag om militärutbildning för alla skolgossar öfver tio år, en gemensam generalstab för armén och flottan, en stor ökning af de så kallade hemliga anslagen». — Ingen har väl någonsin anklagat Cobden för chauvinism; och Blatchford är ju motsatsen till en jingo. Men hur kommer det sig, att dessa Blatchfords ljungande artiklar i Daily Mail alldeles förbigåtts med tystnad

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

här i landet? Ingen tidning talar om dem. Är det den sortens socialism man är rädd för? Jag skulle i stället vilja rekommendera just den sorten. Blatchfords artiklar hafva sedermera utgifvits i en särskild broschyr och författaren-socialisten har fått tusentals instämmanden, bland andra kraftigt gillande bref från män sådana som lord Roberts och lord Charles Beresford.

Men gamla Sverige har icke råd, har icke råd att underhålla sitt sjöförsvar! Statsbristen är öfver oss; därför måste vi vänta. Och om statsbristen vid uppgörande af förslaget till nästföljande budget till äfventyrs blir större än i år? Nå, då vänta vi ännu längre! Det blir icke mera meningslöst än uppskofvet under de långa år, som redan svunnit.

Mörk och hotande ser jag framtiden för allt Sveriges folk. Jag kan knappast skönja någon ljusning. Folket förstår icke vår viktigaste fråga, förstår ej hvad som är grunden för vår ekonomiska och nationella trygghet. Regeringen och Riksdagen måste naturligtvis framför allt se till, att besparingar göras på fjärde och femte hufvudtitlarna. Ja, så låta vi då allt hopp fara! Och dock — en gnista till hopp finnes kvar: att denna kammare, som skapat vår nya flotta, också skall äga vilja och förmåga att hålla den vid makt!

Herr Östberg, Johan: Herr talman, mina herrar! Den nu framlagda budgeten är liksom den, som framlades för näst föregående riksdag, framlagd i det ökade skattekräfvandets tecken. Då de uttalanden, som förut här i dag skett angående de nya skatterna, icke fullt öfverensstämman med mitt sätt att se saken, har jag ansett mig böra yttra några ord härom.

Det yttrades under fjolårets riksdagsdebatter i Andra kammaren från statsrådsbänken, att sunda ekonomiska förhållanden inom ett land förutsätta, att de statens utgifter, som äro af stadigvarande natur och icke böra täckas genom statens själfverksamhet såsom i fråga om kommunikationsverken, böra tillgodoses genom skatter. Denna princip är ock alldeles gifven. Men detta uttalande innebär, att kommunikationsverken böra täcka sina omkostnader.

Jag vill då först och främst stryka under hvad som redan förut här i dag framhållits, nämligen att en stor del af de ökade skatterna krävas för att efter den lönereglering, som genomförts inom statens järnvägar, täcka den brist, som uppstår vid förräntningen af det i statens järnvägar nedlagda kapitalet. De lån, som för statens järnvägar upptagits, äro icke längre i den mening produktiva, att lånen kunna förränta sig själfva.

Det saknas i statsverkspropositionen, såvidt jag kunnat finna, en närmare analys af orsakerna till den uppkomna underbalansen i vidare mån än att det hänvisas till att konsumtionsskatterna på öl och brännvin, såsom gifvet var, icke kunde slå till så

mycket som beräknats. Det ligger efter min uppfattning vikt uppå att på de punkter, där staten drifver produktiv verksamhet, såväl inom järnvägarna som inom domänernas och skogshandteringens område, man söker att tillvarataga de ekonomiska resurser, som dessa statens hjälpkällor kunna erbjuda och hvilka naturligtvis i den mån de utnyttjas komma landets alla invånare till godo och förminska skattetrycket.

Men vidare och framför allt har jag ansett mig böra begära ordet, därför att jag velat skarpare än hittills skett betona det sammanhang, som äger rum och måste äga rum emellan statens hushållning och kommunernas hushållning, och att man efter min mening är inne på en olycklig väg, när man söker styckevis ordna vårt direkta skattesystem och icke tar detsamma i sin helhet.

I sin helhet ordnade man det för staten och de kommunala förvaltningarna i det land, som så ofta fått stå såsom mönster för oss, Preussen. Och hvarför? Jo, därför att stat och kommun endast äro två olika sidor af samma samhälle och drifva förvaltningar som till sist hafva att repliera på samma skatteobjekt, den enskilde medborgaren. Han klämmas mellan de båda skatte-sköldarna, statens och kommunens.

Hvad den kommunala hushållningen i vårt land beträffar efter det de nya kommunallagarna kommo till stånd, känna herrarna litet hvar densamma. Kommunernas, såväl primärkommunernas som landstingens, sammanlagda budget går till ungefär samma belopp som statens och är i ständigt växande, liksom statens. Kommunerna upptaga i utskylder och afgifter 65 à 70 millioner kronor, det vill säga ungefär dubbelt mot den inkomstskatt som nu föreslås för Riksdagen; och kommunernas hushållning rör sig ju till stor del på områden, som angå rena statsändamål.

För kyrkliga ändamål utgifves i kommunerna i rundt tal omkring 15 millioner kronor, för folkskoleväsendet omkring 35 millioner kronor, hvarvid staten dock bidrager med så pass stort belopp, att kommunernas egna direkta utgifter stanna vid något öfver 25 millioner kronor. För fattigvården utgifves omkring 20 millioner kronor, för sundhetsvården omkring 6 millioner kronor, och till andra ändamål, däribland rättsskipningen och polisväsendet i städerna, går den öfriga delen af kommunernas utgifter.

Nu säger man, att staten skall taga hänsyn till den enskilda skatteförmågan, men att kommunalbeskattningen skall ordnas efter intresse och objektsbeskattningssynpunkter. Ser man på den saken litet närmare, finner man t. ex., att staten underhåller de allmänna läroverken; för dem utgifver staten omkring 5 millioner kronor. Kommunerna underhålla, såsom jag nyss sade, folkskolorna, och för dem utgifva de minst fem gånger så mycket. Då frågar jag eder, mina herrar, finns det något skäl,

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

hvarför jag skall skatta efter skatteförmågan till de allmänna läroverken, men efter intressebeskattning till folkskolorna? Om man här vill tillämpa intressebeskattningssynpunkten, skulle det ju egentligen blifva så, att de förmögnare, hvilka icke hafva sina barn i folkskolorna, skulle alldeles slippa att betala till folkskolorna, af hvilka de icke hafva något direkt intresse, åtminstone icke annat än som samhällsmedlemmar.

Nej, mina herrar, man kan i detta hänseende icke göra en dylik uppdelning och icke draga någon så bestämd gräns mellan de båda skattekräfvarnas verksamhet. Men faran är den, att om staten anstränger den enskildes inkomst- och förmögenhetskatteförmåga till det yttersta, kommunerna, som icke heller kunna undandraga sig de ökade kraf, hvilka nutida förhållanden ställa på dem, komma i efterhand, få så mycket svårare att fullgöra sina skyldigheter, och att kommunalmedlemmarna blifva så mycket otåligare öfver det skattetryck, som hvilat på dem, därför att staten med sin starkare hand redan har varit i förväg och tagit så mycket den ansett sig kunna taga.

Om man nu också för vissa fall medgifver, att hithörande förhållanden stå i sammanhang och måste ses i sammanhang, anser man dock, att detta icke behöfver städse ske. Faran af att icke se sakerna i ett stadigvarande sammanhang har emellertid redan förut här i dag fått en viss belysning i den senaste talarens anförande, då han framhöll, hurusom man å vissa håll söker skrämja folk med att räkna ut våra försvarsutgifters procentförhållande till statsutgifterna i deras helhet samt påvisa deras stora anpart däri. En sådan jämförelse är ju påtagligen alltför haltande och ensidig. Man måste se samhället, stat och kommun, i dess helhet. När man talar om samhällsutgifter, skall man räkna dem i sin helhet, således äfven medtaga kommunalförvaltningen. Och skall man mäta försvarsutgifternas procentförhållande till samhällets utgifter för andra ändamål, skall man naturligtvis äfven taga med den kommunala förvaltningen och undersöka såväl undervisningsväsendet i dess helhet som andra grenar af samhällelig verksamhet.

Men vidare har detta ensidiga framhållande af statens beskattning från radikalt håll framkallat och frammanat så många målningar om hur vårt skatteväsen är efterblifvet och huru de direkta skatterna intaga alldeles för litet utrymme i skattesystemet. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påvisade under fjolårets debatt om maltskatten i Riksdagens Andra kammare, hurusom vårt direkta skattesystem, om man tager tillbörlig hänsyn äfven till kommunalskatten, mycket väl kan uthärda jämförelse med utländska staters, och han framhöll särskildt, att, om man jämförde beskattningen i Berlin och i Stockholm, det direkta skattesystemet utgjorde en något högre procent i Stockholm än i Berlin, för den händelse man räknade

stats- och kommunalskatterna tillsammans. Detta visar i hvilket sammanhang frågorna stå och att man icke bör bryta detta sammanhang. *Statsverkspropositionen.* (Forts.)

Men, säger man — och det har yttrats äfven från statsrådsbänken — det är just därför att man icke kan taga itu med den kommunala beskattningen, förrän man bringat »ordning och reda i den statsliga beskattningen», som man måste uppskjuta den kommunala beskattningens reformering. Ja, »ordning och reda i den statsliga beskattningen» har det nog alltid varit här i landet, såvidt jag känner. Den har kanske på en eller annan punkt varit ordnad på ett sätt, som icke varit fullt så rationellt; men hur man än vill se saken, så hafva i alla fall alla gamla skatter det företräde framför nya, att de äro invanda skatter.

Men man lämnar å andra sidan ändå, trots detta, icke de kommunala skatterna alldeles orubbade. Man framhåller visserligen, att hvad man gör är endast ett provisorium och endast ett palliativ, men på samma gång man uppställer den principen, att man *först* skall ordna statens beskattning och lämna den kommunala beskattningen å sido, håller man dock på med den kommunala beskattningen. Vi införde vid förra årets riksdag en kommunalskatt, som skall gå i det nya tecknet, intresse- och objektbeskattningens, en skatt, hvilken, såsom herrarna alla känna till, fick namnet skogsaccis. Man ställer i utsikt vid denna riksdag en ny skatt, som man ock kallar en objektskatt, nämligen värdestegringskatten. Nu tror jag icke, att denna värdestegringskatt strängt taget kan kallas en objektskatt. Den blir nog i flertalet fall en inkomstskatt, en skatt på ett särskildt slag af konjunkturvinster.

Skall man emellertid gå på med att lägga på ett antal kommunala specialskatter samtidigt med att man ordnar statsbeskattningen och utan att man vet, huru det kommunala skattesystemet slutligen skall i sin helhet ordnas, blir detta lätt ett famlande.

Dessa båda skatter i öfrigt, skogsaccis- och jordvärdestegringskatt, som man nu lämnar åt kommunerna, torde icke i allmänhet vara af den beskaffenhet, att de i regeln komma att tillföra dem nämnvärda inkomster — åtminstone icke på lång tid. Skogsaccisen kommer att hafva betydelse endast för vissa socknar, där skogstillgången är betydande, men för större delen af landet kommer den icke att hafva nämnvärd betydelse, utan kommer i stället att verka ganska irriterande. Åtminstone träffade jag häromdagen en landtman från min hemtrakt, som frågade mig, om jag tyckte det var rättvist, att han skulle betala extra till kommunen efter 2 % af vedfamnarnas värde, när han måste hugga ved för att betala räntan på sitt hypotekslån, eftersom förra årets skörd i trakten slagit illa ut. Jag svarade honom, att det tyckte icke jag vara rättvist, men att det icke

Statsverkspropositionen. var något att göra åt saken, eftersom Kungl. Maj:t och Riksdagen bestämt det så. Han kunde emellertid icke heller begripa, att (Forts.) det skulle vara något slags rättvisa däri.

Men om man således nu icke *helt* lämnar åsido det kommunala beskattningsväsendet, utan pålägger än en, än en annan ny kommunalskatt, utan att veta, huru det kommunala skattesystemet slutligen skall se ut och om de nya skatterna passa in däri, hvad är då egentligen vunnet med den utbasunerade skattereformen?

Vidare må erinras, att statsverkspropositionen å skatteområdet innehåller en betänklig sak — något som redan här påpekats — nämligen, att staten i dessa tider, då den själf med ljus och lykta söker efter medel för att fylla de anslagskraf, som ställas på staten, lämnar ifrån sig en skatt, som den nu tager upp. Så god råd anser den sig då hafva, att den kan dela ut och dela ut — icke såsom det blifvit ifrågasatt till de af skatter mest tyngda kommunerna, hvilket väl ännu beror på den pågående utredningen i ämnet — utan till landsting och städer, som icke deltaga i landsting. På detta sätt afhänder sig staten en säker inkomst samtidigt som den afstår från att för sin del upptaga en särskild af inkomsten oberoende skatt af landets fasta egendom, så som af ålder skett genom fastighetsbeivlingen, den må nu för jordbruksfastighet hafva varit satt till 3 öre eller å senare tider till 6 öre för 100 kronor af taxeringsvärdet.

Detta har betydelse icke allenast från skattesynpunkt, utan efter min mening äfven ur den synpunkten, att endast om staten bibehåller taxeringsförfarandet i sin hand och ordnar taxeringsväsendet, taxeringsvärdena erhålla den stabilitet och afgörande betydelse, som de redan fått och väl måste behålla för vårt ekonomiska lif i allmänhet.

Då jag har den uppfattningen, att man icke är inne på en lycklig väg, när man söker styckevis lösa den sammanhängande skattefrågan, så har jag velat med dessa ord ge uttryck åt mina sedan gammalt bestående farhågor härutinnan.

Jag vill äfven hänvisa till, hurusom man dock på andra områden i ett sammanhang löst kommunala och statsliga frågor, som höra ihop. Vid det nya statsskickets genomförande ordnade man i ett sammanhang både kommunallagarne och den grundlag, som berörde riksdagsväsendet. Vid proportionalismens införande i vårt riksdagslif dref man fram, att den samtidigt ordnades på det kommunala området. Men ett ännu större inbördes sammanhang än dessa frågor hade, äger skatteväsendet, ty stat och kommun höra, i synnerhet som det är ordnadt här i landet och med de stora och betydande uppgifter, som staten här lagt på kommunerna, på det närmaste tillsammans.

All skatt skall ju till slut betalas af personens inkomst, såvida man icke i vissa fall, såsom t. ex. när man lägger en

mycket betydande skatt på arf genom bouppteckningsstämpel, griper till äfven det enskilda kapitalet. I stort sedt skall emellertid all skatt naturligtvis till sist falla på inkomsten. Men om denna är urkällan, bör man, när man anbringar skatteskrufvarna från ena och andra sidan, också se till, att hithörande frågor blifva lösta i ett sammanhang.

Jag vet visserligen, att vi lefva i tider, då man icke längre väger utan räknar de kungl. propositionerna, men jag tror, att vårt skatteväsende skulle vinna på att i likhet med hvad som skett i Preussen, något som också enligt min mening varit det lyckligaste, allsidigt skärskådas och enhetligt afgöras. Detta var ju ock från början afsedt. På en gång hade man bort uppgöra konturerna såväl till den nya statsliga som till den nya kommunala beskattningen.

Herr statsrådet Swartz. Det har redan af flera talare här framhållits, hvilken bekymmersam ställning man i år befunnit sig i, när man skulle göra upp budgeten. Denna ställning har emellertid gifvit anledning till flera från hvarandra vidt skilda uttalanden. Från olika håll har här, såsom jag måste tacksamt erkänna, uttalats erkännansamhet för det sätt, hvarpå man sökt spara, sökt hålla budgeten nere under de bekymmersamma tiderna. På andra håll har man icke kunnat finna nog starka ord för att uttala sina bekymmer öfver, att man sparar, under det att samma ärade talare, som betygat sin tacksamhet för att man sparar, också frambar sina bekymmer för, att man det oaktadt kommit med nya skatter. Jag förmodar dock, att bekymren skulle hafva blifvit ännu större, för den händelse den andre ärade talaren fått sin önskan fram, att man icke skulle hafva sparar så, som man gjort.

Det är alltid bekymmersamt att finna nya skatter, och jag kan som stöd härför citera en så hög auktoritet som kejsar Wilhelm af Tyskland. Vid ångfärjeinvigningen i Sassnitz förliden sommar var han nog vänlig att med mig inleda ett samtal, hvilket han började med ungefär följande ord: »Jag skulle icke vilja vara finansminister i det 20:de århundradet». Detta ämbete är också, såsom herrarna väl veta, litet hvarstädes förenadt med bekymmer, men man måste väl allmänt erkänna, att så pass bekymmersamt, som det varit i år för den svenske finansministern, har det icke förut varit hos oss. Emellertid är jag öfvertygad om, att de hafva rätt, som säga, att det varit klokt, likaväl som det varit af nödvändighet påkalladt, att vid budgetens uppgörande söka inskränka utgifterna till det minsta möjliga. Jag tror, att detta varit klokt jämväl ur deras synpunkt, som klagat öfver, att utgifterna blifvit så starkt begränsade. Jag har nämligen den lefvande öfvertygelsen, att på detta sätt kan man få de behof, som här från ett håll så varmljärtadt framhållits,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

i högre grad tillgodosedda, när bättre tider inträda, än fallet skulle hafva varit, om man hade försökt att nu genom påläggande af ytterligare skatter fylla dem, ty på annat sätt hade det icke kunnat gå att genomföra de afsedda åtgärderna.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid själfva statsverkspropositionens uppgörande. De synpunkter, jag härvidlag velat få fram, äro, såsom jag tror, tämligen utförligt framhållna i statsrådsprotokollet under rubriken: Inkomsterna. Men jag kan icke underlåta att redan nu yttra några ord med afseende på den skattereform, som kommer att föreslås Riksdagen, detta med anledning af de uttalanden, som denna reform här redan gifvit upphof till. Jag ber likvisst att få förutskicka den anmärkningen, att det enligt min uppfattning är väl tidigt att så pass djupt, som på ett par håll skett, ge sig in på dessa frågor nu, då icke den proposition föreligger, som ensam kan utgöra en säker grundval för diskussionen. Därför skall jag söka afhålla mig från den frestelse, som eljest kunde finnas åtminstone för mig att gå djupare i frågan, något som kanske skulle kunna vara lättare för mig än för herrarna, då jag äger tillgång till hithörande handlingar. Men fördelarna skulle då luta så mycket åt ena sidan, att jag icke anser mig hafva rätt att tillgodogöra mig dem. Kort sagdt, jag anser tillfället härför ännu icke vara kommet och ber därför endast att få göra några bemärkningar med afseende på hvad som här anförts.

Från herr G. F. Östbergs sida sades det, att det icke varit lyckligt, att förslaget till skattereform framlagts under trycket af en möjligen uppstående statsbrist. Ja, jag beklagar också, att förhållandena äro sådana, att en statsbrist verkligen förefinnes och måste fyllas, men jag kan för min del icke medgifva, att det skulle hafva varit riktigare att med anledning däraf uppskjuta framläggandet af detta reformförslag, på hvilket man under många år arbetat, och som nu föreligger i det skick, att det kan för Riksdagen framläggas, aldeles oafsedt hur förhållandena i öfrigt med afseende på budgeten för det beträffande året ställa sig. Jag tror icke, att detta hade varit att handla riktigt rätt.

Det har länge klagats öfver, att våra skatteförhållanden, icke minst de, som afse skatterna till staten, varit ända sedan år 1902, då inkomstskatten beslöts, af en så olämplig och ojämnt tryckande beskaffenhet, att man velat hafva det provisorium, som man ansåg ligga i införandet af den nya inkomstskatten vid sidan af den gamla bevillningen, så snart som möjligt aflöst af ett sundare system. När man då äntligen kommit därhän, att man ser sig i stånd att framlägga ett förslag, där man åtminstone själf tror, att man kommit till ett bättre resultat än det nuvarande, när man ernått ett beskattningsförslag, som åtminstone är jämnare och rättvisare verkande än det nuvarande, vill det

synas, som om det är ens oafvisliga plikt att också framlägga ett sådant förslag. *Statsverkspropositionen.*

(Forts.)

Den siste ärade talaren nämnde i detta sammanhang, att det vore oriktigt att framlägga förslag till reformer på det statsliga skatteväsendets område, med mindre man på samma gång kunde framlägga förslag till ordnande af hela det kommunala skatteväsendet i ett sammanhang. Jag tror dock, att erfarenheten från de gångna tiderna har visat, att när helst man försökt att på en gång genomföra en så ofantligt stor reform, som denna skulle hafva varit, så hade nog svårigheterna för genomförandet af en dylik reform blifvit ändå mycket större, än de efter min öfvertygelse i alla fall komma att blifva, då det gäller att genomföra denna reform delvis, men på ett sätt, som skulle innebära en afslutad reform af den statsliga beskattningen. Jag kan också i detta fall hänvisa till många föregående försök att reformera vårt skatteväsende, försök, som hittills icke resulterat i någon verklig förbättring eller någon grundlig omläggning af våra skatteförhållanden. Jag tror därför, att det varit öfverensstämmande med klokheten och med hvad erfarenheten från gångna tider i många fall visat oss att gripa sig an med denna fråga på det sätt, som här är gjordt. Frågan är stor nog ändå i den del och i den ordning, i hvilken den här framlägges.

Ett visst samband med denna anmärkning äger väl den anmärkningen, att det vore en oriktig utgångspunkt att nu öfverlåta, såsom det heter här, bevillningen på kommunerna. Därpå anmärkte äfven den förste ärade talaren, som här yttrade sig om skattereformen. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att man ju kan tala om denna sak med olika uttryck. Man kan säga, att man öfverlämnar allmänna bevillningen åt kommunerna, men man kan också säga, att man hädanefter afstår från allmänna bevillningen såsom statsskatt, och det är detta sista, som naturligtvis är kärnpunkten, då frågan gäller en reform på den statsliga beskattningens område. Det är nödvändigt att upphäfva den dualism, som varit och är rådande på det statsliga beskattningens område, i ty att två direkta skatter där utgå på alldeles skilda grunder, och det är nödvändigt att få en och samma grund lagd för hela den direkta beskattningen till staten. Men detta har varit omöjligt, då bevillningen funnits vid sidan af inkomstskatten, och det är just det grundläggande för hela reformen, att bevillning och inkomstskatt försvinna såsom statsskatter och ersättas af en kombinerad inkomst- och förmögenhetsskatt.

Hvad denna inkomst- och förmögenhetsskatt beträffar, så anmärkte den förste ärade talaren, att det icke vore vidare lyckligt och förstäeligt, att man kombinerade förmögenhetsskatt med inkomstskatt, och han önskade hellre ett arrangemang med en fristående förmögenhetsskatt. Ja, man kan naturligtvis lösa

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

skattefrågan äfven på det sättet, det lider intet tvifvel! Detta är tydligt, så mycket hellre som frågan i Preussen och Danmark lösts på detta sätt. Men det beror på, hvilken utgångspunkt man har, om man skall välja det ena eller andra sättet. Har man den uppfattningen, att man egentligen vill träffa den fonderade inkomstens större skatteförmåga, då bör man kombinera förmögenhetsskatt med inkomstskatt. Har man åter den uppfattningen, att man vill träffa förmögenheten såsom sådan, då bör man hafva en särskild förmögenhetsskatt. Jag har den uppfattningen, att det är riktigare och drabbar jämnare och rättvisare, om man betraktar förmögenhetsskatten såsom en ökad beskattning af den fonderade inkomsten, och arfsskatten såsom den direkt af förmögenheten såsom sådan utgående skatten. Det är därför som förslaget grunder äro sådana som de äro. Men jag säger ännu en gång: det är naturligtvis ingenting, som hindrar, att man lägger om detta. Huruvida man med befintliga förebilder därvid kommer till en lindrigare beskattning af förmögenheten än genom det sätt jag föreslagit, lämnar jag därhän.

Jag kan i detta hänseende icke motstå frestelsen, som jag talade om, att meddela några små siffror, som icke herrarna känna till ännu, men som kanske snart komma fram — ja, det kan ju dröja ännu något, ty mycket arbete återstår. I Preussen drager förmögenhetsbeskattningen ett belopp af 0,6575 pro mille af förmögenheten, det vill säga, om jag vänder om det på annat sätt, så motsvarar skatten där cirka $1\frac{1}{3}$ % af den till 5 % på förmögenhetens belopp uppskattade inkomsten. I Danmark utgår skatten med 0,6 pro mille af förmögenhet under 15,000 kronor, med 0,8 pro mille på förmögenhet mellan 15,000 och 30,000 kronor och med 1 pro mille på förmögenhet öfver 30,000 kronor. Dessa siffror motsvara respektive 1,2, 1,6 och 2 % af den till 5 % på förmögenhetsbeloppet uppskattade inkomsten. Enligt mitt förslag skulle skatten komma att utgöra högst $1\frac{2}{3}$ % på inkomsten, således mindre än i Danmark. Och hvad resultatet i dess helhet beträffar, vågar jag tro, att det icke heller skall komma upp till samma höjd som i Preussen, ehuru väl de högre förmögenheterna i förening med inkomst här i Sverige bli högre beskattade än motsvarande höga inkomster i Preussen, hvaremot de lägre med inkomst af förmögenhet förenade inkomsterna här i Sverige bli lägre beskattade än motsvarande låga i Preussen.

Jag tror för min del, att det ligger mera rättvisa och mera konsekvens, mera tanke, om jag så får säga, till grund för förmögenhetsskattens uttagande på sätt, jag kommer att tillåta mig föreslå, än om man skulle gå direkt till förmögenheten. Dock, det kan man ha olika meningar om!

Ett skäl slutligen, som den siste ärade talaren framhöll beträffande olämpligheten att här bryta ut den statsliga beskatt-

ningsfrågan ur dess samband med den kommunala beskattningen, skulle vara det, att man på det sättet kunde befaras komma att taga skatteförmågan, förmågan att utgöra direkt skatt, alltför mycket i anspråk för statens räkning och lämna alltför litet kvar för kommunerna. I sammanhang härmed sades också, att det vore oriktigt att säga, att man, hvad staten beträffar, skall taga ut skatt efter förmågan och, hvad kommunerna beträffar, taga ut skatt efter intresset. Ja, det erkänner jag också, men så har jag aldrig sagt, utan jag har yttrat: Hvad staten beträffar, anser jag i likhet med hvad som öfver allt i modärna skatteförfattningar är regel, att skatteförmågan skall ligga till grund för beskattningen. Och i fråga om kommunerna har jag sagt, att jag anser, att för deras vidkommande betydligt mera än hittills intressesynpunkten skall göra sig gällande, och att därför för kommunernas vidkommande också skattesystemet skall i enlighet därmed utbildas. Härmed har jag icke på något sätt och vis sagt, att man skall afstå från att för kommunernas räkning fordra äfven skatt efter förmågan, vare sig nu denna skatt kommer att utgå i form af en särskild bevillning för sig eller utgå efter de taxeringar, som ligga till grund för statsbeskattningen. Uttalande angående nödvändigheten att jämväl för den kommunala beskattningen taga den på inkomst grundade skatteförmågan i anspråk återfinnes också i årets statsverksproposition. Hvad jag sagt är sålunda det, att jag anser, att för kommunernas vidkommande bör man se till, att de kunna få objektskatter i vidsträcktare omfattning än nu. Fastighetsbeskattningen är ju en objektskatt, så vi hafva redan en sådan för kommunernas vidkommande. Och den skulle kommunerna få behålla. De skulle ock få flera objektskatter, men icke kunna de få detta i en sådan omfattning, att man icke därefter skulle behöfva taga i anspråk, såsom det brukar heta, den på förmågan grundade skatten. Under sådana förhållanden tror jag icke, att det är så farligt, att man har tagit itu med en del utaf den kommunala beskattningen vid sidan af den statsliga skattereformen, då dessa kommunala skatter, som man föreslagit, hafva varit och tänkts vara af den beskaffenhet, att de uteslutande skulle tillkomma kommunerna och utgå efter helt andra grunder än skatterna till staten och sålunda icke på något sätt äga direkt sammanhang med den grund, som ligger för den statsliga skattereformen. Jag är fullkomligt ense med den siste ärade talare därom, att vårt kommunala skatteväsende mer än väl tål vid en omläggning. Och ur vissa skattedragandes synpunkt vill jag till och med vara med om att erkänna, att intresset för en omläggning är hos en del af dessa skattedragande större beträffande de kommunala skatterna än beträffande de statsliga. Det är också min lifliga förhoppning, att arbetet med omläggningen af de kommunala skatterna skall kunna pågå och sättas fart i ännu mera,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

sedan frågan om den statsliga beskattningen har lyckats blifva bragt i hamn. Jag vill emellertid i det afseendet meddela, att med anledning af Riksdagens skrifvelse år 1908 har redan på civildepartementets föredragning — ty såsom herrarna veta, hörde den kommunala beskattningen ända till förra december till civildepartementet och först då lades den under finansdepartementet — under år 1908 på hösten igångsatts en mycket vidlyftig statistisk utredning angående de kommunala skatternas tryck och förhållanden i de olika kommunerna. Och det är meningen att på det sättet upprätta en statistik, som egentligen afser år 1907 och som i detalj skall redogöra för förhållandena inom hvarenda landskommun och hvarenda köping i hela Sveriges rike under detta år samt äfven innehålla summariska uppgifter för de två följande åren beträffande samma kommuner. Det är sålunda igångsatt ett ofantligt stort arbete i den riktningen, ett arbete, som är nödvändigt för att hafva ett underlag för de blifvande reformerna. Ingen tid är förlorad på det området. Vi hade icke kunnat komma längre, om vi också lagt åt sidan allt arbete på den statsliga skattereformen i afvaktan att komma fram med båda på en gång. Det är min lifviga öfvertygelse, att man, på det sätt arbetet blifvit anlagdt, har utsikt att så fort som öfverhufvud taget är möjligt och mycket fortare, än hvad som med en annan ordning varit möjligt, nå fram till målet, såväl den statsliga som den kommunala beskattningens reformerande. Då jag dessutom har den uppfattningen, att dessa reformfrågor icke på det sätt gripa in i hvarandra, att de samtidigt behöfva lösas, så tror jag, att det är ett rätt tillvägagångssätt, som man från regeringens sida följt.

Med afseende på det exempel, som den siste ärade talaren anförde på nödvändigheten att lösa allt i ett sammanhang, då han framhöll, hurusom man i början af 1860-talet löste de kommunala representations- och förvaltningsfrågorna, samtidigt med att man löste frågan om rikets representation, ber jag till slut att få erinra, att det dock låg tre år däremellan. Det ena skedde år 1862 och det andra 1865. Och det kan vara möjligt, åtminstone kan man alltid hysa den förhoppningen, att det icke skall behöfva ligga större tid mellan ordnandet af den statsliga och ordnandet af den kommunala beskattningen.

Friherre Klingspor: Det är endast några punkter, som jag vill beröra.

Det är nämligen så, att det har i Kungl. Maj:ts tal till Riksdagen betonats, hvilket äfven finnes framhållet i statsverkspropositionen, att sedan inkomst- och förmögenhetsskatten blifvit genomförd, är meningen att öfverlämna bevillningen till kommunerna. Detta må i stort sedt vara utan anmärkning och låta vackert, men hvad som gör mig i detta fall orolig är, att efter

genomförandet af den kommunala rösträttsskalan, kommer detta att beträffande c:a 600 industrikommuner kunna verka ganska ödesdigert, så att resultatet kan komma att blifva ett annat än hvad man väntar. Det kan blifva fara för industrien.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Att vidare finansministern icke framlagt hela planen till skattereformen utan blott ett stycke däraf, det vill jag i motsats till andra talare lämna mitt erkännande åt. Ty såsom han själf bar sagt, är man nog icke mogen att ta emot allt det nya. Jag tror, att det är riktigare att få det droppvis än matskedsvis. Jag tror att dropparne äro ganska stora, så att vi nog behöfva hafva tid på oss för att kunna smälta dem. Det behöfver man, äfven om man erkänner, huru befogade och nödvändiga de kunna vara.

En annan talare har framhållit och anmärkt, att ålderdomsförsäkringsfrågan icke varit intagen i dessa reformfrågors lösning. Jag undrar icke på, att den saken icke har framkommit. Den hade säkert betydligt försvårat de andras lösning. Det hade varit mer än en matsked af reformer. Det hade varit en hel liter. Äfven om litet hvar hade tänkt, att det varit önskligt att genomföra en sådan sak, så tror jag, att när det hade kommit till kritan och saken skulle genomföras, så skulle det uppstå olika meningar i afseende å de flesta detaljer. När skall man säga, att försäkringen skall börja? Hvar skall man sätta åldersgränsen? Åldersgränsen är så olika i detta afseende hos olika människor. Man kan om vårt arbetsfolk på landet säga, och det kan jag säga till landets lycka, att där äro de i regel arbetsföra och kunna fylla sina egna behof, så länge de kunna gå. Jag har haft fullt arbetsföra mellan 70 och 80 års ålder, och de hafva gjort den nytta, de kunnat. De hafva också gjort en ganska god nytta. Man behåller dem gärna i de flesta fall, ty äfven om deras krafter icke hafva varit så stora, så hafva dock deras omdöme och förstånd och pålitlighet varit så mycket större. De hafva varit *pålitliga*, och det är något, som man sätter värde på, och de hafva själfva i regel den ambitionen, att så länge de hafva krafter i behåll, göra de den nytta, de kunna. Att äfventyra en sådan ambition är nog icke någon leksak. Men det är, när krafterna svika, hvilket kan inträffa långt före 70 års ålder, som det kan inträffa mycket stora svårigheter för dem. Kan man då träda emellan, så är det önskligt nog. Jag vill med detta blott framhålla, att det stöter på stora lokala svårigheter att få försäkringsfrågan löst, så att det är skäl, att den frågan blir sorgfälligt och ensamt för sig behandlad, när den till sist en gång blir färdig att lösa.

Det har i fråga om statens inkomster betonats ganska mycket, huru nedgången i statens järnvägars nettoinkomst varit högst betydande, hvilket också i sin mån inverkat på den mycket svaga budget, som nu framlagts. Vi veta alla, att hvad som i

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

främsta rummet förorsakat denna nedgång i nettobehållningen. är den lönerreglering, som gjordes för några år sedan. Och att den grep djupare in, än hvad som var rimligt för de inkomster, som funnos att tillgå, tror jag att de flesta äro ense om. Det verkade härtill ödesdigert på alla de enskilda järnvägarne och sålunda i sin helhet på landets ekonomi. Sedan kommer en faktor till, som är verksam nog, och det är minskningen af godset på grund af den aftyning af hela industrien, som ägt rum under sista åren och som kulminerade förra året. Nu rådde en talare till att bota detta med att öka frakttaxorna med en 10 procent. Jag anser detta vara ett ödesdigert förslag, och jag måste protestera mot, att det behandlas allvarligt. Det är visserligen sant, att, om man ginge så till väga, skulle det uträknadt blifva ett visst belopp, men hvad blefve följden? Vi se, huru ytterst viktigt det är, att industrien vidmakthålles inom landet, så att den icke måste samla sig helt och hållet efter kusterna. Och den behöfver billiga frakttaxor. Däróm ske framställningar både till statens och till de enskilda järnvägarne, då fråga är om större godsmängder. Skulle nu frakttaxorna höjas, blefve det liktydigt med att tvinga en hel del industrier ned till kusten, och många skulle helt och hållet få läggas ned till följd af de stora transportkostnaderna. Att tvinga industrien till kusten är en mycket ömtålig sak. Vårt land har så många hamnar vid kusterna, och största industrien är redan samlad utmed dessa i konkurrens med utlandet. Att då öka industrien vid kusterna skulle försvaga hela det inre landet och försämra ekonomien för den delen. Ur den synpunkten måste jag protestera mot det förslaget, ty det skulle minska landets ekonomiska kraft i hög grad.

Det står uti Kungl. Maj:ts tal till Riksdagen nämndt, att förra året upptogs hela landets intresse af den svåra arbetskonflikten och att behofvet af åtgärder i syfte att så långt möjligt är förebygga arbetsinställelser och trygga viktiga samhällliga inrättningar har därunder kraftigt framträdt. Jag ber att på det allra kraftigaste få betona den sanningen, den sorgliga sanningen af detta. Det är ju icke så underligt, då under flera år *hatet* har predikats samhällsmedlemmarna emellan, och hatet har förberedts för att skada. De industriella framsteg, som vårt land under föregående tjugu år med stolthet kunnat påvisa, hafva betänkligt försvagats. Våra krafter i detta afseende äro icke desamma, som de varit förut. Vi hafva gått miste om beställningar till utlandet till stort antal, som eljest skulle kommit oss till del, om industriidkarne kunnat svara för ett riktigt fullgörande af leveranserna. Våra arbetares ledare arbeta på att åstadkomma osäkerhet öfverallt, och då fråga är, om hvilket pris en entreprenör skall betinga sig för ett arbete, måste han taga till ett högt pris för att kunna skydda sig emot de eventualiteter, som en viss kategori af människor söka komma fram med. Detta medför

en ovisshet på hvarje område, som är lika skadlig för den ene som för den andre, men skadligast för arbetarne själfva, ty om arbetstillfällena omöjliggöras, hvad skall det då blifva af arbetarne? De tvingas då till emigration. Ledarne vilja fritaga sig från allt ansvar. Detta framhölls för mig under den rådande strejken i höstas af en arbetare. Han sade: »huru kan man förklara, att här uppmanas vi att göra allt för att skada landet och bringa oro i marknaden och inställa vårt arbete, under det de, som leda agitationen, sitta lugna i hufvudstaden utan att på något sätt blifva antastade». Jag förvånade mig öfver den kritiken af den mannen, men den härledde sig af den syn på tingen, som han omedelbart fick under den agitation, som då förekom inom arbetsvärlden, när han jämförde den med uppgifterna i tidningarne, huru det stod till. Det var en hård dom, som härvidlag fälldes öfver dem, som öppet söka skapa anarki. Få arbetarne blott vara i lugn och ro, så taga de vara på de arbetstillfällen, som finnas, och de hafva sin trygga tillvaro under en god ledning. Men när icke den uppfattningen är gällande inom ledningen, som för en stund sedan herr Wrangel nämnde beträffande de engelska socialisterna, att de följde ropet, att »riket är i fara», och då måste vi alla ena oss för att skydda det, utan ledningen i stället har det fältropet för sig, att »riket skall bringas i fara», då är det långt gånget. Då kräfvades det en kraftig lagstiftning för att lyfta landet ur det stora, djupa förfall, i hvilket det har råkat. Och när man så har att göra med folk, som säger, att det icke finnes *landsförräderi*, utan blott *folkförräderi*, då är det mycket viktigt, att den lagstiftningen följes, som möjliggör ett kraftigt uppträdande emot samhällsomstörtarne.

Jag vill såsom afslutning på detta säga, att i den sista raden i ett af styckena i trontalet står det om arbetskonflikten, »att den satte sinnena starkt i jäsning», men »lugnet blef dock i stort sedt icke stördt». Att lugnet *icke* blef stördt, vågar jag säga, berodde på, att *Konungen* och *regeringen* uppträdde med hittills sällspord eller knappast spord kraft och att de åtgärder, som vidtogos, bidrogo till att skydda vårt folk och gifva det en känsla af trygghet. Dessa ord kunna sägas, ty jag är öfvertygad, att afsikten med den kraftyttring, som man gjorde, var icke, att den skulle gå spårlöst förbi, utan att det verkligen skulle tillfogas samhället sår, som icke skulle kunna läkas på årtal. Då ingen har sagt detta förut, så har jag velat betona detta och säga, att *landet är tacksamt för, att dess ledning låg i så starka händer, att den kunde förekomma de stora faror, som hotade.*

Herr Östberg, Johan: Jag begärde ordet för att betyga herr statsrådet och chefen för finansdepartementet min tacksamhet, därför att han nyss betonade, att äfven vid den kommunala

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

beskattningen hänsyn måste tagas mera, än man på vissa håll tänkt sig, till skatteförmågan. Det har dock på senare tiden, och det är därför jag ansett mig böra uppträda i denna sak, inträffat, att man invagat sig i den tanken och tron, att man skulle kunna lösa den kommunala beskattningen uteslutande eller hufvudsakligen med intresse- och objektskatter. Och det har kanske också från statsrådsbänken lagts hyende under denna uppfattning, ty under diskussion i Riksdagen hafva dessa intresse- och objektskatter väl skarpt frambållits. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade själf i Andra kammaren förra året, när det var fråga om jordvärdstegringskatten, följande: »Det är därför som jag tänkt mig dessa två särskilda kommunala skatter, skogsaccisen och jordvärdstegringskatten, där just intresseprincipen är den grundläggande, där just objekten utgöra föremål för beskattningen, till skillnad från hvad jag anser bör vara grunden för statens beskattning, nämligen förmågan hos den ene och den andre medborgaren.» Sålunda gjordes i det yttrandet åtminstone en bestämd skillnad mellan skatteförmågan såsom grundläggande för beskattningen till staten och icke alls eller åtminstone ej i väsentligare grad för kommunen.

Nu är det enligt min mening så, att de indirekta skatterna lämpa sig för staten. Några indirekta skatter, objektskatter eller acciser, som kunna vara nämnvärdt gifvande, finnas icke för kommunerna, utan därför måste kommunerna alltid vara hänvisade att i sista hand och till *hufvudsaklig* del fylla sina behof ur en inkomstskatt och naturligtvis äfven ur skatt på fast egendom i kommunen. Med hänsyn till hvad som från statsrådsbänken under förra riksdagen framhölls, då det var fråga om maltskatten, att vi redan i vår inkomstbeskattning kommit så långt och så nära gränsen, som man rimligen borde gå, är det, som jag ansett mig böra från denna plats uttala en maning att icke allför mycket anstränga individernas inkomster och deras skatteförmåga enbart för statens utgifter, så mycket mindre som det åligger kommunerna att fylla rena statsändamål. Eljest måste kommunerna blifva lidande, ty de intresse- och objektskatter, som äro i fråga, komma enligt min mening i ett flertal fall icke att blifva nämnvärdt gifvande.

Vidare erinrade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att den af honom föreslagna utdelningen af bevillingen till kommunerna finge icke ses ur den synpunkten, att staten delade ut en skatt till kommunerna, utan att den afstode bevillingen till kommunerna såsom grund för den kommunala beskattningen. Men är detta den *nya* grunden för den inkomst- och fastighetsskatt, som skall tillkomma kommunerna, då äro vi ju redan på det klara med densamma. Den är en gammal bekant och då behöfves det väl icke så stor apparat med afseende på reformeringen af den kommunala beskattningen.

Det erinrades vidare från statsrådsbänken med afseende å *Statsverkspropositionen.* hvad jag sagt om, att man förut i politiskt afseende sökt lösa de kommunala och statsliga förhållandena i ett sammanhang på områden, där de höra ihop, att kommunallagarne antogos dock före den nya riksdagsordningen. Ja, visserligen! Men grundlinjerna för hela det nya samhällsskicket voro uppritade, och de, som antogo kommunallagarne, visste hvad som därefter skulle följa. De åter, som nu antaga skogsaccisen och jordvärdestegrings-skatten såsom led i »den kommunala skattereformen», de veta, såvidt jag förstår, rakt ingenting därom, huru den blifvande kommunala skatteutvecklingen skall se ut.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen i de delar, som tillhörde bankoutskottets handläggning, till nämnda utskott, i den del, som tillhörde jordbruksutskottets behandling, till detta utskott och i öfrigt till statsutskottet.

Till respektiva utskott skulle jämväl öfverlämnas de i anledning af propositionen inom kammaren nu afgifna yttranden.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af greve *Wachtmeister, Henning*, den 22 innevarande månad afgifna och då bordlagda motion, nr 3, om anslag till efterspanande utomlands och hemsändande af förbrytare, som rymt från Sverige.

Vid föredragning af den utaf herr *Petersson, Lorentz*, den 22 i denna månad väckta, samma dag bordlagda motion, nr 4, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utfärdande af sådana bestämmelser för begagnande af eldvapen, att den allmänna säkerheten, särskildt på landsvägarna, icke må äfventyras, beslöt kammaren hänvisa denna motion till ett tillfälligt utskott.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslideputerades den 22 innevarande januari bordlagda memorial nr 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag, innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång;

2:o) med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3, 4 och 8 §§ kyrkolagen; samt

3:o) med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 13 § kyrkolagen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående försäljning till direktionen för Mariefreds sjukstuga af visst Gripsholms slott tillhörande område; och

2:o) angående försäljning till Mariefreds och Kärubo församling af förra Djurgårdsinspektorsbostället Vik n:o 1.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående ändrad lydelse af 1 § 3 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående anslag till bestridande af återstående kostnader för utgifvande af en handbok öfver statsverkets jämte därtill hörande fonders medelsförvaltning.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående viss ny bestämmelse med afseende å vikt.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, om ändrad lydelse af 35 § 1 mom. af nådiga förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen,

angående försäljning till staden Mariestad af ett inom nämnda stad beläget kronomagasin m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående rätt för utländsk turist att under viss tid tullfritt disponera hit till riket medförd automobil.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående ändrad lydelse af 14 och 29 §§ i nådiga förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl.

Grefve *Wachtmeister, Henning*, aflämnade en af honom m. fl. undertecknad motion, n:o 5, angående tjänstårsberäkning för länsjägmästare.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Herr Hult erhöll på begäran ordet och yttrade:

När 1901 års härordningsförslag blef antaget och indelta armén ställdes på afveckling, blefvo vice korpralerna och de menige, som genomgått korpralskolorna, alldeles afstängda från all vidare befordran, hvarigenom de förlorade möjligheten att vid uppnådd pensionsålder erhålla korpralspension. Då därjämte bevaringsrekrytskolornas längd blef mer än fördubblad och detta nyssnämnda manskap, hvilket beordrats att vid dessa skolor tjänstgöra såsom instruktörer och underbefäl, fått sitt arbete betydligt ökad, så synes det, i betraktande af att detta arbete är likvärdigt med korpralstjänst, som om åtgärder borde vidtagas för att bereda detta manskap tillfälle att vid afskedet få korpralspension. Det är för mig känt, att hos indelta vice korpraler och indelt manskap, som genomgått korpralskolor, önskningsmål i denna riktning förefinnas. Och med anledning häraf anhåller jag att få väcka en motion i ämnet, hvars hufvudgrunder jag tillåtit mig i korthet anföra. Jag föreslår vördsamt i motionen, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda på hvad sätt och under hvilka

villkor ännu anställda indelta vice korpraler och indelta examinerade menige, hvilka efter antagandet af 1901 års härordning tjänstgjort i egenskap af underbefäl och instruktörer vid skolor och öfningar, må kunna komma i åtnjutande af korpralspension, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Härefter aflämnades ifrågavarande motion, som erhöi ordningsnumret 6 och åsattes öfverskriften »angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om beredande af korpralspension åt visst indelt manskap».

Motionen blef på begäran bordlagd.

Afgåfvos följande motioner:

n:r 7, af grefve *Lewenhaupt*, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om användandet af s. k. allmänningsskogars afkastning;

n:r 8, af grefve *Lewenhaupt*, angående skrifvelse till Konungen med begäran om ändrade bestämmelser för trafik med automobiler;

n:r 9, af herr *von Friesen*, med förslag till ändrad lydelse af §§ 7 och 9 i lagen om val till riksdagen;

n:r 10, af herr *von Friesen*, med förslag till ändrad lydelse af §§ 25 och 28 i förordningen om kommunalstyrelse i stad;

n:r 11, af herr *von Friesen*, med förslag till ändrad lydelse af §§ 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm; och

n:r 12, af herr *von Friesen*, med förslag till ändrad lydelse af §§ 6 och 8 i förordningen om landsting.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare herr *Knut Åkerberg* till följd af tarmsjukdom tills vidare är förhindrad deltaga i Riksdagens arbete, intygas härmed.

Stockholm den 24 jan. 1910.

E. O. Lidin,
legit. läk.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

grefve *Douglas* från den 28 innev. januari till den 16 nästkommande februari,
 friherre *Lagerbring* under 14 dagar från den 27 innev. januari,
 grefve *Lewenhaupt* under 10 dagar från o. m. den 26 innev. januari,
 friherre *De Geer* fr. o. m. den 29 innev. januari t. o. m. den 12 nästkommande februari,
 herr *Hammar skjöld* under 14 dagar fr. o. m. den 26 innev. januari,
 herr *Sandwall* under 12 dagar fr. den 26 innev. januari.
 herr *Olsén* fr o. m. den 26 innev. januari t. o. m. den 3 nästkommande februari.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,3 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 26 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o angående försäljning af kronans andel i den till roten nr 1 Gäst af Gottlands andra båtsmanskompani hörande torplägenhet;

2:o angående lön och dagaföring åt en gevärshandverkare öfver stat vid Kronobergs regemente;

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af § 27 mom. 1 värnpliktslagen den 14 juni 1901; och

4:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Vid föredragning af den utaf grefve *Wachtmeister, Henning*, m. fl. väckta, under gårdagen bordlagda motion, nr 5, angående tjänstårsberäkning för länsjägmästare, beslöt kammaren hänvisa denna motion till ett tillfälligt utskott.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Hults* nästlidne dag afgifna och då bordlagda motion, nr 6, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om beredande af korpralspension åt visst indelt manskap.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet grefve *Lewenhaupts* sistlidne dag bordlagda motion, nr 7, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om användandet af s. k. allmänningsskogars afkastning.

Vid föredragning af grefve *Lewenhaupts* under gårdagen bordlagda motion, nr 8, angående skrifvelse till Konungen med begäran om ändrade bestämmelser för trafik med automobiler, beslöt kammaren hänvisa denna motion till ett tillfälligt utskott.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet följande af herr *von Friesen* nästlidne dag väckta och då bordlagda motioner:

nr 9, med förslag till ändrad lydelse af §§ 7 och 9 i lagen om val till Riksdagen;

nr 10, med förslag till ändrad lydelse af §§ 25 och 28 i förordningen om kommunalstyrelse i stad;

nr 11, med förslag till ändrad lydelse af §§ 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm; samt

nr 12, med förslag till ändrad lydelse af §§ 6 och 8 i förordningen om landsting.

Hans excellens herr statsministern *Lindman* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.

Herr *Hildebrand* väckte en motion, nr 13, om tillägg till § 19 riksdagsordningen.

Denna motion föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet.

Afgåfvos följande motioner:

nr 14, af herr *Hildebrand*, om aflämnande tid efter annan under pågående riksdag af öfversikt öfver statsregleringsarbetets fortskridande;

nr 15, af friherre *Lagerbring* m. fl. om anslag till anläggning af vissa fiskehamnar;

nr 16, af herr *Ros* m. fl., om anslag till låneunderstöd för enskilda järnvägar;

nr 17, af herrar *af Ekenstam* och *Sundblad*, om bestämmande af förhöjd aflöning åt föreståndaren för arkivdepån i Visby;

nr 18, af herr *Nilsson*, om vidtagande af åtgärder i syfte att för obemedlade underlätta förvärf af jord från statens domäner till småbruk;

nr 19, af herr *Bergendahl*, om användande af en del utaf arbetarförsäkringsfonden till egnahemslån;

nr 20, af herr *Bergström*, angående pröfning, huruvida omsättningsskatt bör påläggas äfven andra näringar än skogshandteringen, samt eventuellt angående ändring i lagen om skogsaccis;

nr 21, af herr *von Mentzer* m. fl., med förslag till ändrad lydelse af § 25 i förordningen angående försäljning af brännvin;

nr 22, af herrar *Bellinder* och *Samuelson*, om tillägg i 15 § af förordningen angående försäljning af brännvin;

nr 23, af herr *Bellinder*, om ändring af 6 § i lagen ang. civila tjänstnehafvares rätt till pension;

nr 24, af herr *Bergström*, angående utredning i fråga om placering af penningförvaltande institutioners kapital m. m.;

nr 25, af herr *Bergström*, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om smärre, i skogsbygder anlagda järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.;

nr 26, af herr *af Ekenstam*, om tillägg i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting; och

nr 27, af herr *af Petersens*, om ändring af 22 kap. 1 och 21 §§ strafflagen.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående försäljning af kronans andel i den till roten nr 1 Gäst af Gottlands andra båtsmanskompani hörande torplägenhet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående lön och dagaflöning åt en gevärshandtverkare öfver stat vid Kronobergs regemente.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om ändrad lydelse af § 27 mom. 1 värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om ändrad lydelse af 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till förordning om

ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, blef denna proposition på begäran bordlagd.

Ledighet från göromålen vid Riksdagen beviljades herr *Hasselrot* från den 28 innevarande januari till den 14 nästkommande februari.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,53 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
